

J. de Rijk

No.2.9

DE STELLE

Sociaal-economische schets van een
ruilverkavelingsgebied op Goeree-Overflakkee

426
29 A

Januari 1969

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Streekonderzoek

421416

LIJST VAN BIJLAGEN

	Blz.
1. Verloop van de bevolking sedert 1910	41
2. Geboorten- en vestigingsoverschotten	42
3. Mannelijke beroepsbevolking naar bedrijfstak	43
4. Mannelijke agrarische beroepsbevolking	44
5. Woonforensen naar woon-, werkgemeente en bedrijfstak	45
6. Werkforensen naar werk-, woongemeente en bedrijfstak	46
7. De ontwikkeling van de werkgelegenheid ter plaatse en de pendel	47
8. Telplichtige geregistreerden in het blok	48
9. Geregistreerden naar deelgebied, beroepsgroep, bedrijfs-grootte en bedrijfstype	49
9a. Ouddorpers naar de mate waarin zij "vast" grondgebruik in het blok hebben en naar beroepsgroep, bedrijfs-grootte en bedrijfstype	50
10. Nevenberoepen van de B- en hoofdberoepen van de C-geregistreerden in het blok	51
11. Geregistreerden in groep D in het blok	51
12. De ontwikkeling van de bedrijfs-grootte-structuur	52
13. Ontwikkeling in de deelgebieden, het blok en Ouddorp sedert 1963	53
14. Wijzigingen in de bedrijfs-grootte van de agrarische bedrijven in het blok sedert 1963	54
15. Wijzigingen in het aantal geregistreerden in het blok sedert 1963	55
15a. Wijzigingen in het aantal geregistreerden in Ouddorp sedert 1963	56
16. Overdrachten in de periode 1963-1968	57
17. Ontwikkeling van het grondgebruik	58
18. Grondgebruik van de in het blok wonenden	59
18a. Grondgebruik van Ouddorpers	60
19. Ontwikkeling van het bouwlandgebruik	61
20. Akkerbouwteelten	62
21. Rundveehouderij	63
22. Melkkoeien	64
23. Graslandbezetting	65
24. Ontwikkeling van de melkveehouderij	66
25. Aantal koeien op de agrarische bedrijven in het blok in 1963 en 1968	67
25a. Aantal koeien op de agrarische bedrijven van Ouddorpers in 1963 en 1968	68
26. Veredelingsproductie in het blok	69
26a. Veredelingsproductie in Ouddorp	70
27. Ontwikkeling van de tuinbouwteelten	71
28. Globaal overzicht van de tuinbouwteelten van in het blok wonenden	72
28a. Globaal overzicht van de tuinbouwteelten van Ouddorpers	73

	Blz.
29. Specifieke tuinbouwteelten van in het blok wonenden	74
29a. Specifieke tuinbouwteelten van Ouddorpers	75
30. Mutaties in het areaal groente- en bloemzaden in de gemeente Goedereede in de laatste 10 jaren	76
31. Overzicht vollegrondsgroenteteelten in de gemeente Goedereede in 1967	76
32. De arbeidsbezetting in het blok	77
32a. De arbeidsbezetting in Ouddorp	78
33. Arbeidsbezettingstypen in het blok	79
33a. Arbeidsbezettingstypen in Ouddorp	80
34. Wijzigingen in het aantal vaste arbeiders op de bedrijven	81
35. Mechanisatie	82
36. Leeftijd van de bedrijfshoofden	83
37. Opvolgingssituatie in het blok	84
37a. Opvolgingssituatie in Ouddorp	85
38. Mogelijk vrijkomende bedrijven en vrijkomende grond in het blok	86
38a. Mogelijk vrijkomende bedrijven en vrijkomende grond in Ouddorp	87

Woord vooraf

De Cultuurtechnische Dienst verzocht in juni 1967 het Landbouw-Economisch Instituut een sociaal-economische schets te maken van het ruilverkavelingsgebied "De Stelle". Deze schets is een uitwerking van en een toelichting op de bestaande statistische documentatie over het betrokken gebied. Van de in deze schets vermelde gegevens maakt de Cultuurtechnische Dienst gebruik bij de voorbereidingswerkzaamheden voor de ruilverkaveling en de samenstelling van het rapport ex artikel 34 van de Ruilverkavelingswet.

Het ruilverkavelingsgebied "De Stelle" omvat het grootste deel van de gemeente Goedereede en een zeer klein deel van de gemeente Dirksland.

Dit verslag is uitgebracht door de afdeling Streekonderzoek.

De Directeur,

(Dr. A. Maris)

Den Haag, januari 1969

Inleiding

Het ruilverkavelingsgebied "De Stelle" op het voormalige eiland Goeree-Overflakkee is hoofdzakelijk gelegen in de per 1 januari 1966 nieuw gevormde gemeente Goedereede 1). Slechts een klein deel ressorteert onder de gemeente Dirksland. Het blok is \pm 3 000 ha groot; op de kaart 2) is de begrenzing aangegeven en de in overleg met de Cultuurtechnische Dienst gemaakte onderverdeling in een tweetal deelgebieden, nl. Stellendam (voormalige gemeente Stellendam) en Goedereede (voormalige gemeente Goedereede en het westelijke deel van Ouddorp).

Afzettingen uit zee hebben bij de vorming van de bodem in dit gebied een grote rol gespeeld. Ongeveer driekwart bestaat uit kalkhoudende tot kalkarme jonge zeekleigronden met veelal aflopende zavel- en kleiprofielen op een zandige ondergrond. Voor het overige (de polder Oudeland en een deel van de Oude Oostdijk in het uiterste westen) bestaat het blok uit kalkarme, slecht doorlatende oude zeekleigronden met een "dunne" grofzandige bedekking. Om verdroging te voorkomen zijn de duinzandgronden vaak afgegraven en zijn bovendien vele percelen diep omgewerkt om kalkrijk materiaal boven te krijgen.

Juist de geïsoleerde ligging heeft ertoe bijgedragen dat het westelijke deel van Goedereede (Ouddorp) reeds vóór de oorlog internationale faam had als familiebadplaats en bekend is om zijn natuurreservaten. Het isolement van Goeree-Overflakkee, reeds in 1964 doorbroken door de eerste vaste oeververbinding (Ooltgensplaat-Numansdorp), zal verder worden tenietgedaan door het binnen afzienbare tijd gereedkomen van de Haringvlietdam en de Brouwersdam in het kader van de Deltawerken. De gemeente Goedereede zal dan via de autosnelweg over deze dammen uitstekende verbindingen krijgen met de Randstad en Zeeland. Voor het afgesloten Grevelingenbekken zijn verstrekkende recreatieplannen in voorbereiding die ook zeker hun invloed op het "oude land" zullen hebben. Concentratie van de visserij uit het Deltagebied in een nieuw havencomplex bij Stellendam is in voorbereiding.

Door de uitvoering van diverse grote openbare werken in de nabije toekomst zal de agrarische structuur van het gebied sterk worden beïnvloed. Er zijn plannen voor de aanleg van:

1. een nieuwe provinciale weg (No. 47) van Middelharnis naar Goedereede;
2. een zijtak van deze weg ten oosten en zuiden van Ouddorp ten behoeve van het recreatieve verkeer;
3. een nieuwe rijksweg, de z.g. Dammenweg van de Haringvlietssluisen naar de Brouwersdam;

1) Waarbij de gemeenten Ouddorp, Goedereede en Stellendam werden samengevoegd.

2) Opgenomen met toestemming van de Topografische Dienst; reproductie van het kaartfragment is verboden.

4. het Halskanaal voor de verbinding van het Haringvliet met Grevelingen.

Als basis voor deze sociaal-economische schets heeft in hoofdzaak statistisch materiaal gediend, bestaande uit:

- a. individuele gegevens voor alle in het blok wonende geregistreerden, voor zover telplichtig, bij de landbouwtellingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek in 1963 en 1968 en enkele aanvullende gegevens in 1967. Deze gegevens zijn eveneens verzameld voor de buiten het blok in Ouddorp wonenden;
- b. per gemeente beschikbare gegevens uit de Algemene volkstelling 1960, de Volks- en beroepstelling 1947 en uit landbouwtellingen.

Dank zij de medewerking van enkele streekkenners zijn nadere informatie verkregen ten behoeve van de verslaggeving.

HOOFDSTUK I

Algemeen sociaal-economische aspecten

Voor wat betreft de sociaal-economische aspecten kunnen geen cijfers over het ruilverkavelingsgebied als zodanig worden gegeven. Volstaan moet worden met een beschrijving aan de hand van de cijfers van de nieuwgevormde gemeente Goedereede en voor de voormalige gemeenten Stellendam, Goedereede en Ouddorp. De inwoners van de eerstgenoemde twee voormalige gemeenten wonen alle in het ruilverkavelingsgebied, van de in Ouddorp wonenden slechts een klein deel. Daar echter, zoals in hoofdstuk II zal blijken, de meeste agrariërs uit Ouddorp een klein of groot deel van hun grond in het blok hebben liggen, zijn ook in hoofdstuk I de gegevens over Ouddorp in de beschouwing betrokken.

§ 1. Bevolking (bijlagen 1 en 2)

Reeds decennia lang vertoont Goeree-Overflakkee en ook het gebied van de huidige gemeente Goedereede een zeer bescheiden bevolkingstoename, waarvan het groeitempo aanzienlijk achterblijft bij dat van de provincie en van geheel Nederland. De achtergrond hiervan moet gezocht worden in de qua werkgelegenheid geleidelijk afnemende opnamecapaciteit in de primaire sector (landbouw en visserij) en de geringe toename van het aantal arbeidsplaatsen in de secundaire en tertiaire sector, waaruit negatieve pendel- en migratiesaldi resulteerden. Overigens heeft zich deze ontwikkeling in dit deel van Goeree-Overflakkee minder sterk voorgedaan dan in andere delen.

De bevolkingskern Goedereede, die omstreeks 1920 1300 bewoners telde heeft sedertdien dit aantal nooit meer gehaald en na 1950 blijft dit inwonertal nagenoeg stabiel (+ 1200 inwoners). Ouddorp (+ 4400 inwoners) met meer dan de helft van de totale bevolking van de huidige gemeente Goedereede, vertoont de laatste jaren een - zij het nog bescheiden - toename. Anders is het gesteld met Stellendam (+ 2200 inwoners), waar het inwonertal in tegenstelling tot wat in de andere dorpen het geval is geweest, na de oorlog jarenlang afnam, maar waar zeer recent een relatief belangrijke toename plaats had. Deze toename is echter voor een groot deel het gevolg van de werkzaamheden t.b.v. het Deltaplan. Het heeft er alle schijn van dat deze "opleving" daarom als tijdelijk is te beschouwen. Hier staat tegenover dat in Stellendam de visserijactiviteiten in het Delta-gebied worden geconcentreerd en dat de verbinding met onder meer de Randstad belangrijk verbeterd en verkort wordt. Dit laatste geldt uiteraard ook voor Goedereede en Ouddorp (recreatie).

Bij ongewijzigde voortzetting van de recentelijk geconstateerde groei-

tendenties is het volgens het "Structuurplan Goedereede" 1) aannemelijk dat de gemeente Goedereede met thans bijna 8000 inwoners omstreeks 1980 een sedentair inwonertal van omstreeks 9000 zielen zal tellen. Deze raming zou te beschouwen zijn als een minimumbenadering, waarbij (nog) geen rekening is gehouden met eventueel van buitenaf optredende krachtige groei-impulsen. Over de desbetreffende kernen zegt dit structuurplan het volgende.

Stellendam

Hoewel het met het oog op de voor de hand liggende woonfunctie van het dorp voor de nieuwe havens en de toekomstige functie van Stellendam als basis voor de watersport op het af te sluiten Grevelingenbekken gewenst is een ruime armslag voor het dorpsgebied te behouden, zal de groei van deze kern slechts zeer geleidelijk plaatshebben.

Goedereede

Ten gevolge van de vestiging van het nieuwe raadhuis zullen na verloop van tijd wellicht ook bepaalde administratieve en technische diensten voor de kop van het eiland zich op deze kern concentreren, evenals de daarmee corresponderende woningbehoefte. De bijzondere aantrekkelijkheid van dit oude stadje en zijn omgeving zal mogelijk ook tot enige forensenvestiging leiden wanneer de verbindingen met de Randstad zijn verbeterd. Dit dient evenwel van bescheiden omvang te blijven om de uiterlijke vorm van gesloten stadje in een open landschap te behouden.

Ouddorp

Een geleidelijke verdichting van de bebouwing rondom het centrum is aan te bevelen. Daarbij valt te rekenen op een geleidelijke teruggang van het overwegend agrarische aspect van dit dorp en een toeneming van de woonfunctie en van de accommodatie als familiebadplaats. De dorpskern zal in sterkere mate de centrale verzorgende functie van deze familiebadplaats dienen te verkrijgen. Een uitspraak over de vermoedelijke capaciteit van de bewoning en overige voorzieningen is gezien een aantal nog onzekere factoren nog prematuur.

§ 2. B e r o e p s b e v o l k i n g (bijlagen 3 en 4)

Een geringere groei van de mannelijke beroepsbevolking dan van de totale bevolking is een algemeen verschijnsel, samenhangend met onder meer verhoging van de leerplichtgrens en de invoering van de A.O.W. De verschillen tussen de aantalsontwikkeling van bevolking en beroepsbevolking in de gemeente Goedereede in de periode 1947-1960 houden echter voor een groot deel verband met de relatief grote vertrekoverschotten in deze periode. Bij deze vertrekoverschotten ging het nl. voor een groot deel om alleenstaande jongere beroepspersonen en beroepspersonen met

1) "Structuurplan Goedereede", Instituut Stad en Landschap, Rotterdam, oktober 1968.

een jong gezin.

Tabel 1. Ontwikkeling bevolking en beroepsbevolking

	Bevolking			Beroepsbevolking		
	aantal	index '60	index '66	aantal	index '60	index '66
	in '47	('47 = 100)	('60 = 100)	in '47	('47 = 100)	('60 = 100)
Stellendam	1924	95	119	668	93	117
Goedereede	1148	105	102	404	94	105
Ouddorp	3884	108	103	1415	94	102
Gem. Goedereede	6956	104	107	2487	93	106

1) Raming overgenomen uit verslag: "De landbouw in Goedereede" van de werkgroep landbouw van de gemeentelijke commissie ruimtelijke ordening.

In de meest recente periode (na 1960) is dit vertrekoverschot verdwenen. Het gevolg is geweest dat in deze periode de beroepsbevolking vrij sterk is toegenomen en een tendentie naar een zekere veroudering van de bevolking is verdwenen.

De beroepenstructuur van de mannelijke beroepsbevolking heeft zich na de oorlog sterk gewijzigd. Tot na de laatste Wereldoorlog werkte het grootste deel van de mannen uit de nieuwe gemeente Goedereede in de landbouw. Voor Stellendam zowel als voor Goedereede was dit iets minder dan de helft en voor Ouddorp zelfs ruim twee derde. Een tweede plaats nam de visserij in (in Stellendam 23% en in Goedereede 16%). Hieruit volgt dat landbouw en visserij nagenoeg de enige stuwende bedrijfstakken in dit gefsoleerde gebied waren. De uitvoering van het Deltaplan heeft, evenals de ontwikkeling in de landbouw, eraan meegewerkt dat in de beroepenstructuur belangrijke verschuivingen optraden. Nieuwe vormen van werkgelegenheid kwamen dichterbij huis.

Tabel 2. Ontwikkeling van het aantal in de landbouw werkenden

	Aantal inwoners in 1966	Percentage van de mannelijke beroepsbevolking dat in de landbouw werkte in		
		1947	1960	1966 1)
		Stellendam	2196	45
Goedereede	1210	44	26	19
Ouddorp	4322	68	45	37
Gem. Goedereede	7711	58	36	28

1) Raming.

Het aandeel van de in de landbouw werkenden in de totale beroepsbevolking is in Ouddorp ook nu nog belangrijk groter dan in Stellendam en Goedereede. In laatstgenoemde twee dorpen was in 1960 het aandeel van de bouwnijverheid reeds groter dan van de landbouw. Het aandeel van in handel, vervoer en dienstverlening werkenden is, hoewel sedert 1947 enigszins gestegen, nog zeer gering.

Tabel 3. Ontwikkeling van het aantal agrariërs naar categorie

	Stellendam en Goedereede			Ouddorp			Gem. Goedereede		
	aantal in		index 1960 1)	aantal in		index 1960 1)	aantal in		index 1960 1)
	'47	'60		'47	'60		'47	'60	
Mnl. be- roepsbev.	1072	995	93	1415	1330	94	2487	2325	93
Van wie:									
agrariërs	439	220	50	926	579	63	1365	799	59
zelfst. agrariërs	115	112	97	369	334	91	484	446	92
meew. zoons	39	29	74	160	79	49	199	108	54
landarb.	285	79	28	397	166	42	682	245	36

1) 1947 = 100.

De sterke vermindering van het deel van de plaatselijke mannelijke beroepsbevolking dat in de landbouw werkt, werd tot voor kort hoofdzakelijk veroorzaakt door de grote vermindering van het aantal landarbeiders. Bezien over de periode 1947-1960 wijst dit erop dat dit voor een groot deel samenging met beroepsverandering. Het aantal meewerkende zoons in de landbouw nam weliswaar veel minder sterk af, maar belangrijk sterker dan het aantal bedrijfshoofden. In hoofdstuk II zal blijken in hoeverre de vermindering van het aantal meewerkende zoons van invloed is op de ontwikkeling van het aantal bedrijfshoofden. Over de periode 1947-1960 is dit aantal praktisch constant gebleven.

§ 3. Werkgelegenheid en forensisme (bijlagen 5 t/m 7)

Uit het voorgaande blijkt reeds, dat de relatief sterke toeneming van de niet-agrarische beroepsbevolking - ondanks zelfs een geringe teruggang van de totale beroepsbevolking - het gevolg is van de sterke vermindering van de agrarische bevolking. Door de geringe toeneming van de plaatselijke niet-agrarische werkgelegenheid ging dit gepaard met grote vertrekoverschotten en toenemende pendel naar elders.

Tabel 4. Beroepsbevolking en werkgelegenheid ter plaatse

	Aantal mannen in						Gem.	
	Stellendam		Goedereede		Ouddorp		Goedereede	
	1947	1960	1947	1960	1947	1960	1947	1960
Beroepsbev. 1)	668	630	404	365	1415	1330	2487	2325
"Inkomende" forensen +	47	229	52	28	28	23	.	92
	715	859	456	393	1443	1353	.	2417
"Uitgaande" forensen -	146	254	88	205	183	440	.	711
Werkgelegen- heid 1)	569	605	368	188	1260	913	2197	1706
W.v. agrarische	273	138	166	82	926	579	1365	799
niet-agrarische	296	467	202	106	334	334	832	907

1) Ter plaatse.

Bezien we de cijfers uit tabel 4, dan blijken er wel enkele verschillen te bestaan tussen de drie voormalige gemeenten. In de eerste plaats betreft dit Stellendam, waar de niet-agrarische werkgelegenheid is toegenomen en waar in 1960 zelfs ruim 200 man van elders kwam werken, waarvan ruim 130 uit Ouddorp. Dit is voor het overgrote deel het gevolg van de werkzaamheden aan de tot het territorium van Stellendam behorende werkhaven t. b. v. de afdamming van het Haringvliet, die omstreeks 1958 begonnen. In verband daarmee kan worden gewezen op het in § 1 gesignaleerde recente vestigingsoverschot in Stellendam. De in de periode 1947-1960 sterk toegenomen werkgelegenheid in Stellendam moet tegen deze achtergrond worden gezien en steekt scherp af tegen de halvering van de plaatselijke werkgelegenheid in het dorp Goedereede in dezelfde periode. Hoewel ook in Ouddorp de werkgelegenheid aanzienlijk verminderde, bleef de niet-agrarische werkgelegenheid hier nagenoeg gelijk. Neemt men de nieuwe gemeente Goedereede als geheel, dan blijkt dat de niet-agrarische werkgelegenheid in 1960 ten opzichte van 1947 slechts weinig is toegenomen en dat in 1960 het aantal uit de gemeente elders werkenden het aantal in omgekeerde richting + 7 maal overtreft.

Gegevens over de ontwikkeling sedert 1960 zijn niet voorhanden. Aan te nemen is dat sindsdien deze ontwikkeling is voortgezet. Wanneer binnen afzienbare tijd de werkzaamheden aan de beide dammen zullen zijn voltooid, zal dit tevens werkverandering betekenen voor velen uit de gemeente Goedereede. Met het oog op het te verwachten toenemende arbeidsaanbod uit hoofde van de natuurlijke bevolkingsaanwas, de agrarische expulsie en de thans bestaande pendel beveelt het E.T.I. 1) voor de

1) "Nota over de ontwikkeling van handel en industrie in Goedereede"; E.T.I. Zuid-Holland, mei 1967.

toekomst bevordering aan van de ontwikkeling van land- en tuinbouw, visserij en recreatie en daarop aansluitende industrie en handel. Bij dit laatste zou ook geprofiteerd moeten worden van mogelijkheden die door elders ontplooiden activiteiten (b.v. op de Maasvlakte) geboden worden.

HOOFDSTUK II

Aspecten van de agrarisch-economische structuur

De ontwikkeling van de bedrijfsgroottestructuur in het blok sedert het verre verleden is globaal te volgen aan de hand van gemeentelijke cijfers. Ver vóór de oorlog was de bedrijfsgroottestructuur voor het dorp Stellendam ongeveer gelijk aan die voor het dorp Goedereede. Geleidelijk aan zijn deze plaatsen in dit opzicht uit elkaar gegroeid. In Stellendam is het kleingrondgebruik minder toegenomen dan in Goedereede en het aantal grotere bedrijven méér intact gebleven. Wanneer we de naoorlogse periode bezien dan blijkt dat het aantal bedrijven in Stellendam reeds aan het verminderen was toen in Goedereede hiervan nog niets bleek. Overigens gaat het hierbij om kleine aantallen.

Wat Ouddorp betreft, waar het aantal kleine bedrijfjes altijd al zeer groot is geweest, heeft een relatief sterkere daling van het aantal kleine bedrijfjes zich reeds na ± 1955 ingezet. In Ouddorp was het aantal bedrijven en bedrijfjes (van minstens 1 ha) vlak na de oorlog - en is nu nog - een veelvoud van het aantal in Stellendam en Goedereede te zamen.

§ 1. Overzicht van de geregistreerden (bijlagen 8 t/m 11)

Als basis voor het statistische materiaal zijn gebruikt de landbouwtellingformulieren van mei 1968 en 1963 van de telplichtige 1) geregistreerden die in het ruilverkavelingsgebied wonen. Niet al deze geregistreerden vinden hun hoofdbestaan in het uitoefenen van een agrarisch bedrijf. Zoals gebruikelijk is dan ook met behulp van plaatselijk goed bekende personen een indeling gemaakt in beroepsgroepen. Deze beroepsgroepen zijn:

- A - zelfstandige agrariërs zonder nevenberoep;
- B - zelfstandige agrariërs met een nevenberoep dat minder dan de helft van de arbeidstijd vereist;
- C - niet-agrariërs of niet-zelfstandige agrariërs met grondgebruik en/of veehouderij. In deze groep wordt minder dan de helft van de tijd aan datgene besteed waarvoor men geregistreerd is;
- D - rustende agrariërs, niet-agrariërs en personen zonder beroep, die nog enig grondgebruik en/of vee aanhouden;

- 1) Telplichtig zijn zij die in de agrarische sector geheel of gedeeltelijk een bestaan vinden en tevens:
- ten minste 1 ha cultuurgrond in gebruik hebben;
 - dan wel tuinbouwgewassen telen;
 - dan wel ten minste 1 rund, 1 fokvarken, 3 mestvarkens, 3 schapen of ten minste 51 kippen of eenden houden.

S - speciale dan wel afwijkende bedrijven Een restgroep waar de bedrijfsvoering dan wel het bedrijfsplan sterk afwijkt van het in de streek gangbare patroon.

Kan men het voorafgaande zien als een aanvulling op de C.B.S.-gegevens, de volgende "correctie" grijpt direct in het aantal bedrijven in. Om verschillende redenen zijn bij het C.B.S. personen afzonderlijk geregistreerd en als bedrijfshoofd aangemerkt, waarbij in feite één bedrijf in delen wordt geregistreerd. Bij de beroepsindeling is dit zoveel mogelijk "rechtgetrokken". In het deelgebied Stellendam zijn hierbij voor 1968 18 registraties teruggebracht tot 8 bedrijven en in Goedereede 25 registraties tot 11 bedrijven.1) Sinds 1963 was dit verschijnsel enigszins toegenomen.

Tabel 5. Overzicht van de geregistreerden in het blok en in Ouddorp

	totaal	Aantal geregistreerden in 1968 in de beroepsgroepen			
		A + B	C	D	S
Stellendam	67	43	21	3	-
Goedereede	112	42	32	35	3
Totaal in het blok	179	85	53	38	3
Ouddorpers met 1)					
≥ 2/3	48	29	13	5	1
2/3 - 1/3	48	39	4	5	-
< 1/3	73	53	13	7	-
niets	212	52	98	60	2

1) Gedeelte van hun "vaste" grondgebruik in het blok.

Ongeveer de helft van de geregistreerden die in het blok wonen behoort tot de C- en D-groepen en er zijn vrijwel geen z.g. speciale bedrijven. Het grondgebruik in de C- en D-groepen blijft doorgaans tot vrij kleine oppervlakten beperkt. Van de 179 geregistreerden die in het blok wonen heeft een kwart minder dan 1 ha in gebruik en 45% minder dan 3 ha. Een verschil tussen de deelgebieden is dat in Stellendam ongeveer twee derde van het aantal geregistreerden agrariër is (tot de A- en B-groepen behoort), terwijl dit in Goedereede maar ruim een derde is.

1) En in Ouddorp 53 registraties tot 24 bedrijven.

Tabel 6. Overzicht van de geregistreerden in het blok naar beroepsgroep en grootte van hun bedrijven

	Aantal geregistreerden in 1968					
	totaal	in de beroepsgroep				
		A	B	C	D	S
< 1 ha	46	-	-	24	21	1
1 - 3 ha	34	5	2	16	10	1
3 - 5 ha	20	10	2	5	3	-
5 - 10 ha	27	15	2	6	3	1
10 - 20 ha	31	24	4	2	1	-
20 - 40 ha	13	11	2	-	-	-
≥ 40 ha	8	8	-	-	-	-
In het blok	179	73	12	53	38	3
In Stellendam	67	35	8	21	3	-
In Goedereede	112	38	4	32	35	3

In Ouddorp (zie bijlage 9a), met 381 geregistreerden in 1968 tegen 179 in het blok, behoort een relatief veel groter deel van de geregistreerden tot de C- en D-groepen, nl. 55%. Van het totale aantal (173) agrariërs in Ouddorp hebben 121 (70%) "vast" grondgebruik (eigendomsgrond en/of pacht voor langere tijd) in het blok; van de overige geregistreerden (C- en D-groepen) een veel kleiner deel (44%). Het ligt voor de hand dat onder de bedrijven naarmate ze groter zijn er relatief méér zijn met grond in het blok. Van de bedrijfshoofden met minstens 10 ha hebben praktisch allen gedeeltelijk grond in het ruilverkavelingsgebied in gebruik. Uit het bovenstaande blijkt dat vele buiten het blok wonende Ouddorpers grond in het blok in gebruik hebben. Zowel in dit hoofdstuk als in de volgende hoofdstukken zal daarom tevens aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van de landbouw voor wat betreft de niet in het blok wonende Ouddorpers.

Tabel 7. Overzicht grondgebruik in 1968

	Hectaren in		
	deelgebied		het blok
	Stellendam	Goedereede	
Ouddorpers met grond in blok:			
totale grondgebruik	-	904	904
naar schatting in blok	-	+ 416	+ 416
In blok wonenden	878	797	1 675
In blok (wonenden en Ouddorpers)	+ 878	+ 1 213	+ 2 091
Totale oppervlakte	+ 1 700	+ 1 410	3 110

Volgens opgave van de Cultuurtechnische Dienst is het ruilverkavelingsblok 3 110 ha groot, naar raming + 1 700 ha in het deelgebied Stellendam en + 1 410 ha in het deelgebied Goedereede. De in het blok wonenden hebben echter in het totaal slechts 1 675 ha of 54% hiervan in gebruik. De oppervlakte in het blok (en wel in het deelgebied Goedereede) van buiten het blok wonende Ouddorpers kan men ramen op + 400 ha. Van de + 1 400 ha in deelgebied Goedereede is dus + 800 in gebruik bij aldaar wonenden ten minste 400 ha bij Ouddorpers. De dan nog resterende 200 ha is waarschijnlijk ook voor een belangrijk deel in handen van Ouddorpers, maar dan als los pachtland. Voor Stellendam is het "manco" veel groter, van de 1 700 ha is namelijk slechts + 900 ha in gebruik bij aldaar wonenden. Bij dit "manco" van + 800 ha wat betreft het deelgebied Stellendam moet men echter wel bedenken dat:

- a. vele (ruim 40) buiten het blok - met name onder Melissant en Dirksland - wonende agrariërs met voor deze streek grote bedrijven in het blok gelegen grond in gebruik hebben, met name in de Halspolder. Te zamen kan dit reeds honderden hectaren betreffen;
- b. enkele honderden hectaren in het noorden van dit deelgebied buitendijkse gronden (Domeingronden) zijn, waarvan een groot deel (nog) niet als cultuurgrond wordt gerekend of (nog) geen cultuurgrond is;
- c. gronden in het blok op gebruikersnaam staan van personen of instellingen die niet in de onmiddellijke omgeving van het blok wonen of hun domicilie hebben. Voor het deelgebied Stellendam is dit evenwel niet omvangrijk.

De B-geregistreerden worden in het vervolg te zamen met de A-geregistreerden agrariërs genoemd. De nevenberoepen zijn nauw verwant aan de landbouw in tegenstelling tot het hoofdberoep van de meeste C-geregistreerden. Bezigheden (en daardoor verdiensten) in verband met recreatie treft men in het blok - in tegenstelling tot de situatie in Ouddorp - niet aan en speelt geen enkele rol in de neven- en hoofdberoepen van de B- en C-geregistreerden. Overigens is ook in Ouddorp de recreatie voor de geregistreerden van betrekkelijk weinig betekenis; slechts 5 B-grondgebruikers en 5 C-grondgebruikers hebben inkomsten uit de recreatie. De D-geregistreerden zijn merendeels rustende boeren of voormalige landarbeiders.

Tot het 3-tal speciale bedrijven in Goedereede behoren een glastuin-der, een varkenshouder en de gemeente Goedereede. In Ouddorp zijn er eveneens niet meer dan 3 bedrijven in de S-groep. De niet tot de A- en B-groepen behorende geregistreerden in het blok exploiteren te zamen + 200 van de + 1 700 ha die de in het blok wonenden in gebruik hebben.

§ 2. Bedrijfs- en bedrijfsgrootte structuur (bijlagen 12 t/m 14)

Over de periode 1963-1968 zijn exacte gegevens beschikbaar over de ontwikkeling in het ruilverkavelingsblok.

Tabel 8. Ontwikkeling naar grootteklasse van het aantal agrarische bedrijven

	Aantal agrarische 1) bedrijven in							
	Stellendam Goedereede				het blok totaal		Ouddorp	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68
< 5 ha	6	8	33	11	39	19	145	103
5 - 10 ha	11	6	19	11	30	17	44	44
10 - 20 ha	16	15	15	13	31	28	16	23
≥ 20 ha	12	14	5	7	17	21	5	3
Totaal	45	43	72	42	117	85	210	173

1). Bedrijven in de A- en B-groepen.

Het aantal agrariërs in het blok verminderde in deze periode van 5 jaren met gemiddeld ruim 5% per jaar. De vermindering van het aantal kleine bedrijfjes van agrariërs is relatief veel sterker geweest, maar wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een toeneming van het aantal grotere bedrijven. Van de 85 bedrijven in het blok die sedert 1963 tot de A- en B-groepen bleven behoren werden er intussen 21 met minstens 5 ha vergroot tegen maar 4 die met dezelfde oppervlakte werden verkleind. In de gevallen dat bedrijven werden verkleind speelt de opvolgingssituatie veelal een doorslaggevende rol. De samenstelling van de groep agrarische bedrijven is er vergeleken met 5 jaar geleden belangrijk anders uit gaan zien. De forse vermindering van het aantal agrariërs heeft zich praktisch geheel in het westelijke deel (Goedereede) van het blok afgespeeld.

In Ouddorp, waar de samenstelling van de groep agrarische bedrijven belangrijk verschilt van die in het blok vanwege het zeer grote aantal kleine bedrijfjes, gaat de vermindering van het aantal kleine bedrijfjes zowel als van het totale aantal bedrijven veel minder snel. In 1968 is er nog 71% van de agrarische bedrijven kleiner dan 5 ha tegen in het blok 44%.

Uit een overzicht van de bedrijfsoppervlakte van de agrarische bedrijven blijkt dat deze uiteenloopt van enkele hectaren tot bedrijven van enkele tientallen hectaren. Het ligt voor de hand dat in vele gevallen in het bedrijfsplan rekening is gehouden met de beschikbare bedrijfsoppervlakte, maar ook onafhankelijk daarvan kunnen er verschillen in productiepatroon voorkomen. Dit is onder meer reden geweest om het bedrijfstype van de grotere bedrijven mede in de beschouwing te betrekken.

De onderscheiden bedrijfstypen bij bedrijven van minstens 10 ha zijn:

- (overwegend) akkerbouwbedrijven: minstens 66% van de totale bedrijfsoppervlakte is geen grasland en/of er zijn minder dan 5 melkkoeien aanwezig;
- gemengde dan wel melkveebedrijven: minstens 66% van de totale bedrijfsoppervlakte is grasland en/of er zijn minstens 5 melkkoeien

aanwezig.

Tabel 9. Overzicht naar grootteklasse en bedrijfstype

	Aantal agrarische bedrijven in 1968 in				Gemiddelde bedrijfs grootte in ha	
	Stellen- dam	Goede- reede	het blok	Oud- dorp 1)	in het blok	in Oud- dorp 1)
< 5 ha	8	11	19	64	3,5	3,4
5 - 10 ha	6	11	17	35	7,1	6,5
10 - 20 ha bouw- bedr.	11	5	16	6	14,6	14,0
10 - 20 ha gemeng- de bedr.	4	8	12	13	14,3	13,1
≥ 20 ha bouw- bedr.	11	3	14	2	46,8	34,6
≥ 20 ha gemeng- de bedr.	3	4	7	1	32,2	34,7
Alle bedrijven	43	42	85	121	17,3	6,6

1) Bedrijven van agrariërs in Ouddorp met grond in het blok.

Van de 85 agrarische bedrijven (A- en B-groepen) in het blok zijn er 49 minstens 10 ha groot, waaronder 30 akkerbouwbedrijven en 19 gemengde bedrijven. In Stellendam overwegen de akkerbouwbedrijven en in Goedereede de gemengde bedrijven. Van de middengrote bedrijven (10 tot 20 ha) is een relatief groter deel gemengd dan van de grotere (≥ 20 ha). Onder de agrariërs uit Ouddorp met grond in het blok overweegt het gemengde bedrijf nog sterker dan in Goedereede. Door de vele kleine bedrijfjes in deze groep agrarische bedrijven is de gemiddelde grootte niet meer dan $\pm 6,5$ ha tegen in het blok ruim 17 ha.

§ 3. Wijzigingen in de periode 1963-1968 (bijl. 15 en 16)

Het totale aantal geregistreerde bedrijven en bedrijfjes is sedert 1963 verminderd doordat er meer uit de registratie verdwenen dan er voor het eerst in de registratie werden opgenomen. De mutaties in de periode 1963-1968 resulteerden in een vermindering van het aantal bedrijven en bedrijfjes met 23%, van het aantal agrariërs (A- en B-groepen) met 27% en van C-geregistreerden met 32%. Het aantal D-geregistreerden bleef nagenoeg constant.

Tabel 10. Mutaties agrarische bedrijven sedert 1963

Aantal agrarische bedrijven in 1963		117
Algehele opheffing van bedrijven	-	9
Overgang naar groepen C en D	-	23
Stichting van bedrijven		0
Afkomstig uit groepen C en D		0
Aantal agrarische bedrijven in 1968		85

Op het verloop van het aantal agrarische bedrijven in het blok sedert 1963 is alleen van invloed geweest overgang naar de groepen C en D en algehele opheffing van bedrijven. Tegenovergestelde mutaties deden zich niet voor; er werden geen agrarische bedrijven gesticht en geen enkel bedrijf in de C- en D-groepen werd agrarisch bedrijf. Overgang naar de C- en D-groepen kwam veel meer voor dan algehele opheffing van bedrijf en leidde meestal indirect tot vermindering van het totale aantal bedrijven. De sedert 1963 verdwenen bedrijven omvatten toentertijd + 82 ha. Verdwijnen uit de A- en B-groepen ging sterk overwegend (in 26 van de 32 gevallen) gepaard met uittreden uit de actieve beroepsbevolking, waarbij men meestal nog wat grondgebruik aanhoudt.

Beroepsverandering bracht in totaal 8 gevallen verdwijnen uit de A- en B-groepen met zich mee, waaronder in twee gevallen indirect door beroepsverandering van de voorheen vast meewerkende zoon die voorbestemd was op te volgen. In alle gevallen waarin het bedrijfshoofd van beroep veranderde werd het bedrijf in de C-groep voortgezet.

Voor wat betreft de toekomstige ontwikkeling van het aantal bedrijven is voorts nog van belang dat geen enkel agrarisch bedrijf in het blok in de laatste 5 jaren door een niet-familieelid van de abdicerende boer (door een "vreemde") is overgenomen.

In Ouddorp waar, zoals reeds werd vermeld, de vermindering van het aantal agrarische bedrijven en met name van het aantal kleine bedrijfjes minder snel gaat dan in het blok, werden nog wel enkele C-grondgebruikers in de laatste jaren agrariër (A- en B-bedrijfshoofd) en werden er ook nog enkele bedrijfjes door agrariërs gesticht. In de afgelopen 5 jaar kwamen er in Ouddorp in totaal 13 bedrijven in de A- en B-groepen bij (2 nieuwgestichte en 11 vanuit de C-groep), terwijl er 15 agrariërs door beroepsverandering deze groepen verlieten (2 verdwenen geheel uit de registratie en 13 zijn nog in de C-groep geregistreerd). Vermindering van het aantal agrarische bedrijven in Ouddorp is dus nog bijna geheel het gevolg van natuurlijke afvloeiing van agrariërs door beroepsbeëindiging en afwezigheid van een opvolger die het als agrarisch bedrijf continueert. Bedrijven van minstens 10 ha werden in geen enkel geval meer gesticht. Evenals in het blok is ook in Ouddorp de groep agrarische bedrijven van 10 tot 20 ha, die voor deze streek middelgroot zijn te noemen, verminderd door overgang naar de C- en D-groepen.

§ 4. Rechtsvorm van grondgebruik

Over de eigendom-pachtverhoudingen zijn ten behoeve van deze sociaal-economische schets slechts gemeentelijke cijfers beschikbaar (situatie in 1959 en 1966). Dat in deze cijfers de oppervlakte eigendomsgebruik gelijk is gebleven en de totale oppervlakte cultuurgrond met ongeveer evenveel is verminderd als het pachtland is hoogstwaarschijnlijk het gevolg van het onttrekken aan agrarisch gebruik van gronden in eigendom bij de overheid en overige rechtspersoonlijkheid bezittende lichamen. Aan de - zij het geringe - relatieve toeneming van het gebruik van gronden in eigendom moet in dit geval dan ook weinig betekenis worden toegekend.

Tabel 11. Pachtverhoudingen

	1959			1966	
	Stellen- dam	Goede- reede	Oud- dorp	Gem. Goede- reede	Gem. Goede- reede
Opp. cultuurgr. in gebr.	830	495	1 744	3 069	2 941
W v. perc.gebr.in eigend.	38	45	54	49	51
Opp. pachtgr. in gebruik	511	270	794	1 575	1 447
W.v. perc. eigendom van:					
niet-particulieren	24	8	10	14	10
buitenlanders	0	1	1	0	0
boeren	9	14	32	22	33
ov. particulieren	67	77	57	64	57

In Ouddorp is van het totale grondgebruik een groter deel (54%) eigendomsgebruik en in Stellendam een aanmerkelijk kleiner deel (38%) dan gemiddeld voor de gehele gemeente (51%). In Stellendam is een opmerkelijk groot deel van het pachtland eigendom van niet-particulieren, in Ouddorp daarentegen van boeren. Sedert 1959 is een groter deel van het pachtland eigendom van boeren en een kleiner deel van overige particulieren.

HOOFDSTUK III

De agrarische bedrijven

§ 1. Grondgebruik (bijlagen 17 en 18)

In het ruilverkavelingsgebied staat de akkerbouw sterk op de voorgrond. Nog niet een vijfde (18%) van de cultuurgrond bij in het blok wonenden in exploitatie was in 1968 in gebruik als grasland, 72% werd beteeld met akkerbouwgewassen en 10% met tuinbouwgewassen. Aan de laatste onderscheiding moet men overigens geen grote waarde toekennen. In hoeverre het onderscheid tussen akkerbouw en tuinbouw realiteitswaarde heeft zal in het volgende nog blijken.

Op de agrarische bedrijven is het percentage grasland nog iets minder en vergeleken met de situatie in 1963 iets achteruitgegaan.

Tabel 12. Grondgebruik in 1963 en 1968

Agrariërs (A- en B-groepen)	Oppervl. cultuur- grond in ha		Percentage					
			grasland		akkerbouw- gewassen		tuinbouw- gewassen	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68
< 5 ha	124	66	7	3	51	71	42	26
5 - 10 ha	199	120	22	23	53	53	25	24
10 - 20 ha bouwbedr.	310	234	9	8	74	81	17	11
10 - 20 ha gem. bedr.	135	171	46	39	42	52	12	9
≥ 20 ha bouwbedr.	558	655	15	7	78	88	7	5
≥ 20 ha gem. bedr.	152	226	34	42	53	52	13	6
In Stellendam	757	821	17	10	70	82	13	8
In Goedereede	721	651	20	27	62	63	18	10
In het blok totaal	1478	1472	19	17	66	74	15	9
Oudorpers	1339	1262	15	19	51	53	34	28

Op de bedrijven kleiner dan 10 ha wordt gemiddeld ongeveer een kwart van de bedrijfsoppervlakte beteeld met tuinbouwgewassen. Naarmate de bedrijven groter zijn neemt dit percentage in het algemeen af. Op de zeer kleine agrarische bedrijven (kleiner dan 5 ha), die toch altijd nog qua aantal een vijfde tot een kwart van het totale aantal agrarische bedrijven uitmaken, komt praktisch geen grasland voor. Tabel 12 toont aan dat wat de grotere bedrijven betreft de indeling in akkerbouwbedrijven en gemengde bedrijven niet zonder reden is aangebracht. Hoewel het graslandareaal in het blok iets is achteruitgegaan is het aantal gemengde

bedrijven onder de bedrijven van minstens 10 ha toegenomen tegen een afnemning van het aantal akkerbouwbedrijven. Van de bedrijven van 10 tot 20 ha was in 1963 32% z.g. gemengd bedrijf en in 1968 43%.

Vergeleken met het grondgebruik van de in het blok wonenden exploitanten de buiten het blok wonende Ouddorpers (die in het vervolg kortweg Ouddorpers worden genoemd) relatief veel meer grond voor tuinbouwteelten. In de grote groep kleine agrarische bedrijfjes (kleiner dan 5 ha) van Ouddorpers was in 1968 41% van de cultuurgrond beteeld met tuinbouwgewassen tegen in het blok in de groep even grote bedrijfjes 26%. Ook op de grotere bedrijven neemt in Ouddorp het tuinbouwareaal een belangrijker plaats in dan in het blok.

Hoewel het percentage grasland tussen de vergeleken groepen grondgebruikers niet veel uiteenloopt, is graslandexploitatie door Ouddorpers iets toegenomen in tegenstelling tot de ontwikkeling in het blok.

§ 2. Akkerbouw (bijlagen 19 en 20)

Hoewel jaarlijks vrij belangrijke verschillen voorkomen in de samenstelling van het areaal aan akkerbouwgewassen, is hierin toch wel enige ontwikkeling te onderkennen. Het areaal aan peulvruchten en handelsgewassen is sterk teruggelopen en het aandeel van de granen sterk toegenomen. Voederbieten worden er praktisch niet meer geteeld. Het areaal aan aardappelen zowel als aan suikerbieten nam bij vergelijking van 1963 met 1968 toe, waardoor in 1968 het akkerbouwareaal voor 44% uit granen en voor 41% uit hakvruchten bestond tegen in 1963 voor 38% uit granen en voor 37% uit hakvruchten.

De verhouding waarin granen en hakvruchten worden verbouwd loopt van grootteklasse tot grootteklasse weinig uiteen. Zelfs op de bedrijven kleiner dan 10 ha is de verhouding nagenoeg gelijk.

Wel is er een opmerkelijk verschil tussen de deelgebieden. In Stellingendam is het aandeel van de granen veel hoger en van de z.g. overige gewassen (hoofdzakelijk groenvoedergewassen en met name luzerne) veel lager dan in Goedereede. In Goedereede, waar nl. 63% van de gemengde bedrijven in het blok van minstens 10 ha zich bevindt tegen in Stellingendam 73% van de akkerbouwbedrijven, bestond in 1968 zelfs 17% van het akkerbouwareaal uit groenvoedergewassen. De akkerbouw door Ouddorpers wijkt weinig af van wat er in het blok aan akkerbouwgewassen wordt geteeld.

§ 3. Graslandgebruik (bijlagen 21 t/m 25)

Ongeveer 17% van de totale oppervlakte cultuurgrond in gebruik bij agrariërs die in het blok wonen bestond in 1968 uit grasland (of wel 255 ha), terwijl anderzijds 60% van de desbetreffende agrariërs grasland exploiteerden. Van de agrariërs met minstens 20 ha heeft iedereen grasland in gebruik, van de agrariërs met 10 tot 20 ha bijna twee derde en van de agrariërs met minder dan 10 ha ruim een derde. Van de 51

agrariërs in het blok met grasland in hun productieplan houden er 24 desondanks geen melkvee (geen of 1 melkkoe).

Tabel 13. Aantal koeien op de bedrijven in 1963 en 1968

Bedrijven met melkkoeien	Aantal agrarische bedrijven 1)			
	in het blok		van Ouddorpers	
	1963	1968	1963	1968
0 melkkoeien	42	53	87	96
1 - 2 "	18	3	28	12
3 - 4 "	6	6	24	17
5 - 9 "	12	9	20	28
10 - 14 "	4	8	1	5
15 - 19 "	1	3	-	1
≥ 20 "	2	3	-	1
Alle bedrijven 1)	85	85	160	160

1) In beide jaren als zodanig aanwezig.

Van de agrarische bedrijven in het blok die zowel in 1963 als in 1968 als zodanig geregistreerd waren nam weliswaar het aantal waarop wordt gemolken af, maar het aantal waarop minstens 5 melkkoeien worden gehouden toe. Hetzelfde geldt voor de agrariërs in Ouddorp. Uit de bijlagen 24 en 24a blijkt dat in vele gevallen de melkveestapel werd uitgebreid. Desondanks is er in het gehele blok slechts een 3-tal agrariërs met een melkveestapel van minstens 20 stuks en onder de Ouddorpers maar één.

Tabel 14. Graslandbezetting in 1963 en 1968

Agrariërs (A- en B- groepen)	Aantal bedrijven		Percentage grasland		Per 100 ha grasland			
					aantal		aantal g.v.e.	
					koeien		1)	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68
In het blok:								
< 10 ha	69	36	16	16	180	182	272	312
10-20 ha bouw- bedr.	21	16	9	8	64	22	240	370
10-20 ha g.bedr.	10	12	46	39	155	191	210	270
≥ 20 ha bouw- bedr.	12	14	15	7	11	4	100	110
≥ 20 ha gem.bedr.	5	7	34	42	120	136	180	230
Totaal	117	85	19	17	101	124	180	240
Ouddorpers	210	173	15	19	171	192	284	287

1) Omrekening: 1 st. jongvee 0,4 en 1 melkkoe 1,0 en 1 st. weidemestvee 0,7 en 1 schaap 0,1.

Bij de beoordeling van de gegevens uit tabel 14 moet men wel bedenken dat op een aantal bedrijven de berekening van de graslandbezetting wordt scheef getrokken doordat enkele agrariërs met kleine bedrijven rundvee uitscharen en op enkele grotere akkerbouwbedrijven vee wordt ingeschaard. Desondanks is de melkveebezetting, hoewel in de laatste 5 jaar belangrijk toegenomen, nog betrekkelijk laag. Dit houdt mede verband met het feit dat op het grasland behorende bij akkerbouwbedrijven praktisch geen melkvee maar voornamelijk weidemestvee wordt gehouden. Op de grotere akkerbouwbedrijven, waar men in het algemeen minder gedwongen wordt het bijbehorende grasland zoveel mogelijk productief te maken, is de totale graslandbezetting - uitgedrukt in grootveeëenheden dan ook bijzonder laag. Het vermoeden ligt voor de hand dat in deze gevallen het meestal gaat om gronden die voor bouwland ongeschikt zijn.

Een relatief sterke opvoering van het aantal melkkoeien op het grasland had wel plaats op de gemengde bedrijven en met name op de voor dit gebied middelgrote bedrijven (10 tot 20 ha), waardoor de melkveebezetting op het grasland er hoger is geworden dan op de kleine bedrijven (kleiner dan 10 ha). In Ouddorp is de ontwikkeling van de graslandbezetting in grote lijnen gelijk verlopen als op de kleinere bedrijven in het blok. Met dit verschil echter dat de melkveebezetting op het grasland er nog is toegenomen en weiden van ander rundvee werd ingekrompen, waardoor de graslandbezetting uitgedrukt in grootveeëenheden er praktisch gelijk bleef.

§ 4. Veredelingsproductie (bijlage 26)

Overige veehouderij, die bovendien niet grondgebonden is, als varkensmesterij, fokken van varkens en pluimveehouderij, is praktisch niet van betekenis. Dit geldt vooral voor de agrarische bedrijven (in de A- en B-groepen) en met name eveneens voor de qua oppervlakte kleinere agrarische bedrijven. Ook op deze bedrijven is er geen sprake van een aanvullende productie in de veredelingssector die een wezenlijke bijdrage levert aan het bedrijfsinkomen.

Slechts een enkel z.g. speciaal bedrijf is gespecialiseerd in fokzeugen. Verder zijn er een aantal C-geregistreerden voor wie de veredelingsproductie van enige betekenis is (voornamelijk varkensmesterij en het houden van leghennen).

§ 5. Tuinbouwteelten (bijlagen 27 t/m 31)

Reeds is erop gewezen dat aan het onderscheid tussen akkerbouwgewassen en tuinbouwteelten geen grote waarde moet worden toegekend. Bovendien moet in het oog worden gehouden dat de fluctuaties van jaar tot jaar zeer groot kunnen zijn en dat bij vergelijking van de situaties in enkele jaren niet zonder meer conclusies over de ontwikkeling mogen worden getrokken. Met name geldt dit bij de teelt van speculatieve

gewassen.

Het totale areaal tuinbouwgewassen was in 1968 + 160 ha, dit was 130 ha minder dan in 1963. Het areaal tuinbouwgewassen vormde in 1968 10% van de totale oppervlakte cultuurgrond van hen die in het blok wonen. De qua oppervlakte voornaamste tuinbouwteelten zijn achtereenvolgens de teelt van vollegrondsgroenten, van tuinbouwzaden en van bloembollen. Fruitteelt speelt in het geheel geen rol, evenmin als bloementeelt, boomteelt en teelten onder glas. Vergelijking van de situaties in 1950, 1955, 1960 en 1965 laat zien dat in de voormalige gemeenten Stellendam, Goedereede en Ouddorp in elk volgend jaar het areaal aan deze drie belangrijkste gewassengroepen praktisch altijd geringer was dan in de vroegere jaren. Bij nader bezien van de teelten blijkt echter ook dat in het meest recente jaar, wat betreft de teelt van tuinbouwzaden, de teelt van bloemzaden het grootst was.

Tabel 15. Tuinbouwteelten in 1963 en 1968 (1967)

Agrariërs (A- en B-groepen)	Areaal in ha.							
	groenten		tuinbouwzaden				bloembollen	
			groenten		bloemen			
'63	'68	'63	'67	'63	'67	'63	'68	
In het blok:								
< 5 ha	26	11	19	2	4	4	3	3
5 - 10 ha	21	11	22	7	3	2	5	6
10 - 20 ha bouwbedr.	23	14	30	4	1	6	-	0
10 - 20 ha gem.bedr.	8	11	8	1	-	2	0	1
≥ 20 ha bouwbedr.	29	20	9	2	0	-	1	6
≥ 20 ha gem.bedr.	8	9	11	2	-	-	-	-
Totaal	115	76	99	18	8	14	9	16
Ouddorpers	191	157	90	37	43	76	28	33

Bij vergelijking van de situatie in 1963 met die in 1968 blijkt de arealsoomvang in 1968 (1967) aan groenten en aan groentezaden belangrijk minder te zijn en daarentegen aan bloemzaden en bloembollen méér te zijn. Het verloop van het aantal telers wijst in dezelfde richting.

Tabel 16. Verloop van het aantal telers

	Het blok			Ouddorpers		
	'63 1)	'68 1)	index 2)	'63 1)	'68 1)	index 2)
Aantal agrariërs totaal	117	85	73	210	173	82
Aantal agrariërs met teelten						
van: groenten	102	65	64	204	165	81
groentezaden	80	25	31	144	91	63
bloemzaden	24	27	113	124	132	106
bloembollen	20	19	95	73	62	85

1) 1967 voor groentezaden en bloemzaden.

2) 1968, waarbij 1963 = 100.

Slechts wat betreft de bollenteelt is het verloop van het aantal telers in tegenstelling met het verloop van het areaal (het aantal telers is verminderd en het areaal uitgebreid). Voorts moet men in aanmerking nemen dat er maar 3 agrariërs in het blok hoofdsorten bollen telen, onder wie geen enkele met een bedrijf kleiner dan 5 ha. Bij de andere bollenteelers gaat het sterk overwegend om de teelt van gladiolen, een teelt die gemakkelijk wordt begonnen en ook gemakkelijk wordt beëindigd. De uitbreiding van het totale areaal bloembollen heeft zich trouwens overwegend voorgedaan op de minder kleine bedrijven (5 tot 10 ha). Hetzelfde geldt voor de uitbreiding van de teelt van bloemzaden. Ook hier blijkt weer dat deze intensieve teelten, waarin bij uitzondering nog wel uitbreiding is te zien, niet op de relatief kleine bedrijven tot stand komt, maar juist op de in verhouding middelgrote bedrijven. Overigens vindt momenteel een belangrijk deel van de produktie van bloemzaden plaats op de C- en D-bedrijfjes. Vooral na de laatste Wereldoorlog is de teelt van bloemzaden in Ouddorp toegenomen; een groot deel van deze teelt werd zelfs van West-Friesland naar hier verplaatst. In een publikatie van het Ministerie van Landbouw in 1965 1) wordt uiteengezet waardoor de snelle ontplooiing van deze teelt op Flakkee mogelijk is geweest, nl. het gunstige (zee) klimaat, de geschiktheid van de bodem, het bedrijfstype en het qua oppervlakte kleine bedrijf en de geaardheid van de bevolking. Men profiteert op Flakkee van de minder strenge winters. In voor- en najaar is er minder nachtvorst, terwijl het aantal zon-uren er groter is dan meer landinwaarts. Door de vochtige koele zeewind wordt de temperatuur er 's zomers niet te hoog. De grondsoort is bepalend voor de soort; sommige bloemsoorten hebben voorkeur voor zandgrond en andere voor lichte kleigrond. Het gaat erom een bladarm gewas te verkrijgen waardoor een rijke bloei ontstaat en een goede zaadvorming optreedt.

1) Persbericht dd. 10 mei 1965: "De teelt van bloemzaden".

Belangrijke redenen waarom men slechts kleine oppervlakten verbouwt naast een groot aantal andere gewassen zijn 1) het risico van natte zomers (bloemzaden houden van droge zomers en in natte zomers valt de opbrengst veelal tegen) en de arbeidsintensiteit. Meestal vindt men de bloemzadenteelt dan ook op het kleine gezinsbedrijf. Een uitzondering vormt de teelt van viooltjes, die wel in percelen van verscheidene ha op de grotere akkerbouwbedrijven voorkomen. Het gaat daarbij overwegend om land dat door een contracterende firma is gehuurd en aan gezinnen die zelf geen grond hebben weer wordt uitgegeven. De mensen van Goeree hebben tenslotte de min of meer aparte instelling die nodig is voor de bloemzaadteelt.

Wanneer we de ontwikkeling in de gemeente Goedereede in de laatste 10 jaar van jaar tot jaar volgen (zie bijlage 30), dan blijkt een "golfbeweging" in het verloop van het areaal aan bloemzaden te bestaan, die omhoogingen vertoont in de jaren 1961 (hoogtepunt), 1963 (dieptepunt) en 1965/1966 (hoogtepunt). Dit verloop is in tegenstelling tot de areaalsontwikkeling van groentezaden, waarvan het areaal na 1961 steeds verder terugliep zonder "oplevingen". In dit verband is van belang dat de grote zaadfirma's, die vroeger in West-Friesland hun zaden inkochten en daarna dit op Goeree gingen doen, meer en meer hun inkoopterrein verleggen naar Zuid-Europa.

Wat de teelt van vollegrondsgroenten betreft, zijn vooral witlof en uien belangrijk. De laatste jaren is het areaal aan bij de metellingen niet met name genoemde groentegewassen (de z.g. overige groenten) toegenomen. Aan te nemen is dat juist deze niet met name genoemde gewassen 2) overwegend méér arbeidsintensief zijn en nog niet of nog maar in geringe mate mechanisch te verplegen en/of te oogsten zijn. Dit in tegenstelling tot vele andere groenteteelten die door toenemende mechanisatiemogelijkheden in grotere oppervlakte-eenheden op de grotere akkerbouwbedrijven kunnen worden geteeld en daardoor op het kleine bedrijf welhaast niet meer lonend zijn te telen.

§ 6. Arbeidsbezetting en arbeidsorganisatie (bijlagen 32 t/m 35)

In paragraaf 2 van hoofdstuk I bleek reeds dat het aantal in de landbouw werkenden na de laatste Wereldoorlog sterk is afgenomen. Met name het aantal landarbeiders verminderde in de periode 1947-1960 sterk. In 1947 woonden er in Stellendam en Goedereede tezamen 285 landarbeiders en in 1960 nog 79; voor Ouddorp zijn deze cijfers resp. 397 en 166. Uit de gegevens over het ruilverkavelingsgebied blijkt dat in de laatste 5 jaar deze vermindering relatief nog sterker is geweest.

1) Volgens een artikel "Wonderlijk cultuurgebied op Goeree-Overflakkee" in "De Boerderij" van 9 augustus 1967.

2) Deze gewassen worden ten dele eveneens niet genoemd in de juli-telling (zie bijlage 31).

In de laatste 5 jaar nam het aantal agrarische bedrijven in het blok af met 27%, het aantal naast het bedrijfshoofd meewerkende mannelijke gezinsleden (praktisch geheel uit zoons bestaande) met 40% en het aantal vaste arbeiders met 51%. Hierdoor liep het aantal vaste arbeidskrachten inclusief de bedrijfshoofden op de bedrijven in het blok per saldo met 32% terug (in Ouddorp met 29%).

Tabel 17. De ontwikkeling van de arbeidsbezetting

Agrariërs (A- en B-groepen)	Arbeids- bezetting p.bedrijf		Aantal vaste arbeiders p. 100 bedrijven		Opp. in ha per arbeidskracht	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68
In het blok:						
< 5 ha	1,23	1,26	10	0	2,6	2,8
5 - 10 ha	1,70	1,47	7	12	3,9	4,8
10 - 20 ha bouwbedr.	2,05	1,81	52	19	7,2	8,1
10 - 20 ha gem. bedr.	2,60	1,83	60	17	5,2	7,8
≥ 20 ha bouwbedr.	4,25	3,00	242	129	10,9	15,6
≥ 20 ha gem.bedr.	3,80	2,85	100	43	8,0	11,3
Totaal	2,03	1,90	49	33	6,2	9,1
Ouddorpers	1,64	1,41	28	12	3,1	4,2

Het sterkst was de vermindering van de vaste arbeidsbezetting op de grotere akkerbouwbedrijven. De toegenomen en nog steeds toenemende mogelijkheden van mechanisatie hebben hierop grote invloed. De oppervlakte per man is hierdoor sedert 1963 gemiddeld met 3 ha toegenomen en voor de akkerbouwbedrijven van minstens 20 ha met bijna 5 ha. Naarmate de bedrijven kleiner zijn is in het algemeen de uitbreiding van het areaal per man steeds kleiner. Het areaal per man is b.v. op de akkerbouwbedrijven van minstens 20 ha gemiddeld bijna het dubbele van dat op de akkerbouwbedrijven van 10 tot 20 ha.

Tabel 18. Arbeidsbezettingstypen

Agrariërs (A- en B-groepen)	Aantal bedrijven in 1968					
	to- taal	met vaste arbeidsbezetting v. bedr. hoofd				
		al- leen	en mede- bedr. hfd(en) 1)2)	en zoon(s) 2)	en 1 arb.	en \geq 2 arb.
In het blok:						
< 5 ha	19	14	1	4	-	-
5 - 10 ha	17	9	1	5	2	-
10 - 20 ha bouwbedr.	16	9	2(1)	3	1	1
10 - 20 ha gem. bedr.	12	3	2	5	2	-
\geq 20 ha bouwbedr.	14	3	3(2)	5(3)	-	3
\geq 20 ha gem. bedr.	7	-	4	2(1)	-	1
Totaal	85	38	13(3)	24(4)	5	5
Ouddorpers	173	118	9	35(4)	8	3

1) Of familieleden die geen zoons van het bedrijfshoofd zijn.

2) () waarvan tevens met arbeider(s).

In 1968 werkten op de agrarische bedrijven in het blok nog 28 arbeiders in vaste dienst en in Ouddorp 21. Het is daardoor duidelijk dat de afvloeiing van landarbeiders haar eindpunt nadert. Op 80% van de agrarische bedrijven in het blok is reeds geen vaste arbeider meer en in Ouddorp op 91% van de agrarische bedrijven. Wanneer men zou aannemen dat de totale productie in de komende jaren gelijk zou blijven, dan volgt hieruit dat een verdere toeneming van de arbeidsproductiviteit in zeer veel gevallen in het blok - en in nog sterkere mate in Ouddorp - gepaard zal moeten gaan met een vermindering van het aantal kleine bedrijfjes.

Uit de gegevens over het gebruik van machines op de bedrijven van enkele jaren terug (1965) blijkt dat het eigen machinebezit zeer beperkt is en dat in zeer veel gevallen van de diensten van loonwerkers en in mindere mate van die van andere agrariërs gebruik wordt gemaakt. Een zeer belangrijk facet van de bedrijfsvoering als een eigen trekker werd slechts op een kwart van de agrarische bedrijven in Goedereede en Stelendam aangetroffen en in Ouddorp maar op 9%. Aan te nemen is dat de slechte verkaveling in combinatie met de veelal geringe bedrijfsgrootte voor een groot deel debet is aan de relatief achterblijvende mechanisatie.

HOOFDSTUK IV

Enkele agrarisch-sociale aspecten

§ 1. De bedrijfshoofden (bijlagen 36)

De gemiddelde leeftijd van de agrariërs in het blok (53 tot 54 jaar) is hoog in vergelijking met andere gebieden. Dit spreekt nog meer als men in aanmerking neemt dat op bedrijven met verscheidene bedrijfshoofden alleen de leeftijd van het jongste bedrijfshoofd is meegeteld. Op de akkerbouwbedrijven van minstens 10 ha is de gemiddelde leeftijd van de bedrijfshoofden opmerkelijk hoger dan op de gemengde bedrijven van minstens 10 ha. Dit verschil wijst erop dat de jongere bedrijfshoofden in het algemeen vaker en méér melkvee houden.

Verder valt op dat de agrariërs in Ouddorp gemiddeld belangrijk minder oud zijn dan die in het blok. Daar ook de vermindering van het aantal agrarische bedrijven in Ouddorp in de laatste 5 jaar minder snel verloopt dan in het blok 1), zou deze combinatie van factoren tot de conclusie kunnen leiden dat méér nog dan thans reeds het geval is buiten het blok en in Ouddorp wonenden grond in het blok gaan gebruiken, ware het niet dat voor de nabije toekomst in Ouddorp een snellere vermindering van het aantal bedrijven dan in het blok verwacht mag worden (zie § 2 van dit hoofdstuk). Overigens is in dit licht ook van belang dat ten westen van het blok steeds meer gronden aan agrarisch gebruik zullen worden onttrokken.

§ 2. Opvolgingssituatie en mogelijke consequenties (bijlagen 37 t/m 38)

Bij de bedrijfsopvolging in de landbouw spelen de beroeps- en bedrijfscontinuïteit nog steeds een belangrijke rol. In het blok bleek b.v. in de laatste 5 jaar geen enkel niet-familielid een bedrijf in de A- en B-groepen te hebben overgenomen en voortgezet. Naarmate de bedrijven kleiner zijn kan men met meer zekerheid stellen dat wanneer in het gezin van een wat ouder bedrijfshoofd geen zoon vast op het bedrijf meewerkt dit bedrijf - althans als agrarisch bedrijf - hoogstwaarschijnlijk zal verdwijnen. 2)

De gevolgde benaderingswijze van de opvolgingssituatie beperkt zich

1) In Ouddorp met 18% en in het blok met 27%.

2) Bij de grotere bedrijven en met name bij behuisd gepachte bedrijven zal daarentegen het bedrijf in dat geval veelal door een vreemde worden voortgezet.

tot de agrarische bedrijven met bedrijfshoofden van 50 jaar en ouder. Op deze bedrijven komt de kwestie van de opvolging c.q. beëindiging de komende 15 jaar zeker aan de orde. Met behulp van streekkenners is nagegaan welke van deze bedrijven hoogstwaarschijnlijk zullen vrijkomen doordat er geen opvolger in eigen kring is en van welke bedrijven opvolging in eigen kring verzekerd lijkt. Deze benadering gaat dus voorbij aan de reële mogelijkheid dat meewerkende zoons en agrariërs die thans jonger zijn dan 50 jaar van beroep zullen veranderen. In de afgelopen 5 jaar verminderde het aantal agrariërs in het blok met 32, waaronder 8 door beroepsverandering. 1) Er kwam in dezelfde periode geen enkel agrarisch bedrijf bij, noch doordat C-grondgebruikers agrariër werden en evenmin doordat bedrijven werden gesticht. Vermindering van het aantal agrarische bedrijven in Ouddorp was nog bijna geheel het gevolg van natuurlijke afvloeiing van agrariërs, rentenieren, overlijden, e.d. en afwezigheid van opvolgers die de vrijkomende bedrijven als agrarisch bedrijf voortzetten (zie § 3 van hoofdstuk II).

Tabel 19. Opvolgingssituatie

Agrariërs (A- en B-groepen)	Aantal bedrijven in 1968			
	to- taal	met bedrijfshoofd \geq 50 jaar		
	to- taal	to- taal	zonder opvolger	met opvolger(s)
In het blok:				
< 5 ha	19	14	10	4
5 - 10 ha	17	8	2	6
10 - 20 ha bouwbedr.	16	13	4	9
10 - 20 ha gem.bedr.	12	7	1	6
\geq 20 ha bouwbedr.	14	6	2	4
\geq 20 ha gem.bedr.	7	2	-	2
Totaal	85	50	19	31
Ouddorpers	173	94	56	38

Van de 85 agrariërs in het blok zijn er 50 reeds 50 jaar en ouder, onder wie 19 zonder opvolger. Het percentage oudere bedrijfshoofden zonder opvolger (van het totale aantal bedrijfshoofden) ligt in het blok aanzienlijk lager dan in Ouddorp (23 tegen 32) en in het blok in Stellendam iets hoger dan in Goedereede. De agrarische bedrijven in het blok kleiner dan 5 ha zijn voor meer dan de helft in handen van oudere bedrijfshoofden zonder opvolger; voor Ouddorp is dit iets minder dan de helft. Enkele

1) In 6 gevallen door beroepsverandering van het bedrijfshoofd en in 2 gevallen indirect door beroepsverandering van de voorheen vast meewerkende zoon die voorbestemd was op te volgen.

oudere bedrijfshoofden hebben meer dan één meewerkende zoon die voor opvolging in aanmerking komt. Het is echter niet te verwachten dat dit nog tot splitsing van bedrijven zal leiden en daardoor tot afremming van de te verwachten vermindering van het aantal.

Om iets meer te weten over de tijd waarin de bedrijven van oudere bedrijfshoofden zonder opvolger zouden kunnen vrijkomen, is een indeling gemaakt naar huidige leeftijdsklasse (bijlage 38).

Tabel 20. Mogelijk vrijkomende grond

Agrariërs A- en B-groepen)	Bedrijven in 1968					
	aan- met		aan- met		≥ 65 jaar	
	tal	opp. in ha	tal	opp. in ha	tal	met opp. in ha
In het blok:						
< 5 ha	19	66	10	33	1	4
5 - 10 ha	17	120	2	14	2	14
10 - 20 ha bouwbedr.	16	234	4	60	3	42
10 - 20 ha gem.bedr.	12	171	1	16	-	-
≥ 20 ha bouwbedr.	14	655	2	99	1	79
≥ 20 ha gem.bedr.	7	226	-	-	-	-
In Stellendam	43	821	11	186	4	117
In Goedereede	42	651	8	36	3	22
Totaal	85	1472	19	222	7	139
In Ouddorp	173	1030	56	199	7	21

Te zamen hebben oudere bedrijfshoofden zonder opvolger ruim 220 ha of 15% van de totale oppervlakte cultuurgrond van agrariërs in het blok in gebruik; dit is in Stellendam 23% en in Goedereede niet meer dan 6%. Aan te nemen is dat op deze bedrijven de kwestie van opvolging c.q. beëindiging de komende 15 jaar urgent wordt. Voor een kortere periode, b.v. de komende 5 jaar, zou men dit in nog sterkere mate kunnen stellen voor de bedrijfshoofden die hun 65e verjaardag reeds zijn gepasseerd en die geen opvolger hebben. Van de 220 ha die behoort bij zijn structureel aflopende bedrijven (oudere bedrijfshoofden zonder opvolger) is + 140 ha in gebruik bij agrariërs van 65 jaar en ouder, waarvan + 120 ha bij Stellendamers. Gezien de samenstelling van deze uiterst kleine groep (in totaal 7 bedrijven) is te verwachten dat de desbetreffende grond slechts ten dele zal worden gebruikt ter vergroting van bestaande bedrijven.

Hoewel in Ouddorp een veel groter aantal (56) z.g. structureel aflopende agrarische bedrijven zijn, is de oppervlakte behorende bij deze bedrijven amper 200 ha, waarvan naar raming 70 tot 80 ha in het ruilver-

kavelingsgebied is gelegen. Het aantal in handen van momenteel reeds 65-jarigen is er eveneens 7 met \pm 20 ha, voor het grootste deel buiten het blok gelegen.

Hoewel uit de C- en D-groepen ongetwijfeld ook grond zal vrijkomen (hoeveel is niet te ramen) kan men toch wel stellen dat daarmee de oppervlakte vrijkomende grond niet noemenswaard zal worden vergroot. De oppervlakte vrijkomende grond in de komende jaren lijkt dus vrij beperkt, tenzij beroepsverandering door agrariërs met loslaten van het grondgebruik in grotere aantallen gaat voorkomen.

Samenvatting

1. De economische - en daardoor ook de agrarische - structuur in dit gebied zal in de komende jaren sterk worden beïnvloed door de uitvoering en het gereedkomen van een aantal grote openbare werken, zoals de Haringvlietdam en de Brouwersdam.
2. De ontwikkeling in de landbouw en de uitvoering van de Deltawerken zijn er in grote mate oorzaak van dat in de beroepenstructuur belangrijke verschuivingen zijn opgetreden. Een en ander betekende stagnatie in de bevolkingsontwikkeling, pendel en migratie. Door nieuwe verbindingen zal de pendel worden vergemakkelijkt en zullen de mogelijkheden voor niet-agrarische werkgelegenheid worden vergroot.
3. Vooral in het deelgebied Stellendam is een belangrijk deel van de grond in gebruik bij uitwonenden. Ten aanzien van het deelgebied Goedereede is van belang dat er belangrijk meer agrariërs uit Ouddorp grond in het blok gebruiken dan er agrariërs in het blok wonen. Mede in verband met de belangen van dit grote aantal Ouddorpers zijn dan ook zoveel mogelijk de Ouddorpers in de beschouwingen betrokken.
4. Onder de agrarische bedrijven in het blok - en in nog sterkere mate in Ouddorp - zijn zeer veel kleine bedrijfjes (44% is kleiner dan 10 ha). Veel grondgebruikers behoren tot de C- en D-groepen; zij hebben echter weinig grond in gebruik.
5. Het aantal bedrijven van minstens 20 ha nam in de laatste 5 jaar iets toe; de overige agrarische bedrijven verminderden in aantal, vooral het aantal bedrijven kleiner dan 10 ha. Het aantal agrarische bedrijven verminderde sedert 1963 per saldo met gemiddeld ruim 5% per jaar.
6. Het aantal C-grondgebruikers neemt nog iets sterker af; de D-groep blijft daarentegen nog nagenoeg constant doordat rustende agrariërs overwegend zo lang mogelijk wat grond aanhouden.
7. De vermindering van het aantal agrarische bedrijven vindt in hoofdzaak plaats door gebrek aan opvolgers. Beroepsverandering kwam tot dusverre nog maar in bescheiden mate voor.
8. In hoofdzaak wordt de grond in het blok voor akkerbouw gebruikt. Ook grasland en tuinbouw spelen echter in het produktieplan een rol van betekenis. Naarmate de bedrijven kleiner zijn neemt het percentage tuinbouwgewassen toe. Op de bedrijven kleiner dan 5 ha komt praktisch geen grasland voor en bestaat gemiddeld een kwart uit tuinbouwteelten. Dit laatste is ook het geval op de bedrijven van 5 tot 10 ha, maar hierop is gemiddeld eveneens een kwart grasland. Op de bedrijven in Ouddorp (ook op de grotere) neemt het tuinbouwareaal een belangrijker plaats in dan in het blok.
9. Hoewel het percentage grasland in het blok iets is achteruitgegaan

(nu 18%), is het aantal gemengde bedrijven onder de bedrijven van minstens 10 ha toegenomen. Naarmate de bedrijven groter zijn, is een groter aantal akkerbouwbedrijf.

10. Het areaal aan peulvruchten en handelsgewassen is sterk teruggelopen en het aandeel van de granen sterk toegenomen. De verhouding waarin granen (44%) en hakvruchten (41%) worden verbouwd loopt van grootteklasse tot grootteklasse weinig uiteen.
11. In vele gevallen heeft men de melkveestapel uitgebreid; desondanks is er in het gehele blok maar een 3-tal agrariërs met minstens 20 melkkoeien. Een relatief sterke opvoering van het aantal melkkoeien op het grasland had plaats op de (gemengde) bedrijven van 10 tot 20 ha.
12. Veredelingsproductie is praktisch niet van betekenis; ook niet op de qua oppervlakte kleine agrarische bedrijven.
13. De qua oppervlakte voornaamste tuinbouwteelten zijn achtereenvolgens die van vollegrondsgroenten, tuinbouwzaden en bloembollen. Fruitteelt, bloemteelt, boomteelt en teelten onder glas spelen in het geheel geen rol. De teelten die in de laatste jaren enige uitbreiding ondergingen zijn de bollenteelt en de teelt van bloemzaden. Bij deze uitbreiding waren relatief de in verhouding middelgrote bedrijven het meest betrokken.
14. De sterke afvloeiing van het aantal landarbeiders loopt ten einde doordat het aantal uiterst gering is geworden. Van de agrarische bedrijven in het blok is reeds 80% wat de vaste arbeidsbezetting betreft geheel gezinsbedrijf.
15. In het ruilverkavelingsgebied zijn naar verhouding veel oudere bedrijfshoofden, velen van hen hebben geen opvolger. Bij de generatiewisseling in de komende 15 jaar zou daardoor 23% van het totale aantal bedrijven vrijkomen zonder dat daar een opvolger voor is (in Ouddorp 32%) met in het totaal 220 ha of 15% van de cultuurgrond. Onder hen is een 7-tal reeds de 65 jaar gepasseerd. Mede gezien de geaardheid van de agrariërs in deze streek en de samenstelling van de eerder genoemde groep bedrijven is dan ook niet te verwachten dat er spontaan veel grond zal vrijkomen ter vergroting van andere bedrijven, tenzij de beroepsverandering van agrariërs (bedrijfshoofden en zoons) van meer betekenis zou worden dan in het jongste verleden. Hierbij moet men er tevens rekening mee houden dat een aanzienlijke oppervlakte cultuurgrond per saldo zal worden onttrokken ten behoeve van openbare werken.

Literatuur

1. "Perspectieven voor intensieve tuinbouw!"
L.E.I.-verslag No. 26, juli 1963
2. "De ontwikkeling van handel en industrie in Goedereede,"
Nota van het E.T.I. - Zuid-Holland, mei 1967.
3. "Visserij in de gemeente Goedereede,"
Nota van de werkgroep visserij van de gemeentelijke commissie
ruimtelijke ordening, 1967.
4. "De landbouw in Goedereede,"
Verslag van de werkgroep landbouw van de gemeentelijke commissie
ruimtelijke ordening, 1968.
5. "Het tourisme" (Goedereede),
Structurele studie van het Instituut Stad en Landschap van Zuid-Hol-
land, april 1968.
6. "Structuurplan Goedereede",
Instituut Stad en Landschap van Zuid-Holland, oktober 1968.

BIJLAGE 1

Verloop van de bevolking sedert 1910

	Jaar											
	1910	1920	1930	1940	1947	1950	1955	1960	1965	1966	1967	1968
Aantal inwoners:												
Stellendam 1)	1 657	1 813	1 751	1 875	1 924	1 924	1 777	1 825	2 128	2 196		
Goedereede 1)	1 164	1 308	1 281	1 231	1 148	1 206	1 202	1 200	1 182	1 210		
Ouddorp 1)	2 974	3 402	3 632	3 725	3 884	3 971	4 072	4 197	4 288	4 322		
gem. Goedereede	5 795	6 523	6 664	6 831	6 956	7 101	7 051	7 222	7 598	7 711	7 809	7 865
Indexcijfers (1947 = 100):												
Stellendam 1)	86	94	91	97	100	100	92	95	111	114		
Goedereede 1)	101	114	112	107	100	105	105	105	103	105		
Ouddorp 1)	77	88	94	96	100	102	105	108	110	111		
gem. Goedereede	83	94	96	98	100	102	101	104	109	111	112	113
Zuid-Holland	62	73	86	95	100	106	113	119	126	126	127	128
Nederland	62	72	83	93	100	106	112	119	127	129	130	132

1) Voormalige gemeente; per 1 januari 1966 samenvoeging tot één gemeente Goedereede, een klein deel van Stellendam (met 17 personen) is bij de gemeente Dirksland gevoegd.

Bron: C.B.S.

Geboorten- en vestigingsverschotten

	Geboortoverschot 1)			Vestigingsverschot 2)		
	Stellendam	Goedereede	Ouddorp	Stellendam	Goedereede	Ouddorp
1911 - 1915	213	136	293	- 47	- 74	5
1916 - 1920	154	132	283	- 164	- 50	- 153
1921 - 1925	164	118	302	- 139	- 53	- 51
1926 - 1930	140	84	275	- 228	- 176	- 246
1931 - 1935	122	33	204	- 48	- 54	- 139
1936 - 1940	113	34	166	- 63	- 63	- 168
1941 - 1945	136	63	203	- 31	- 130	- 44
1946 - 1950	106	67	317	- 162	- 25	- 230
1951 - 1955	61	29	258	- 208	- 33	- 157
1956 - 1960	88	46	234	- 40	- 44	- 91
1961 - 1965	134	94	216	+ 237	- 42	- 109

1) Levend geboren minus overleden.

2) Vestigingen minus vertrek.

Bron: C.E.S.

BILLAG 3

Mannelijke beroepsbevolking naar bedrijfstak

	Stellendam 1)		Goedereede 1)		Ouddorp 1)		Gem. Goedereede	
	1947	1960	1947	1960	1947	1960	1947	1960
Mannelijke beroepsbevolking	668	630	404	365	1415	1330	2487	2325
Percentage werkzaam in:								
landbouw	45	23	44	26	68	45	58	36
visserij	23	12	16	20	6	5	12	9
bouwnijverheid	6	24	14	28	6	19	8	22
industrie en ambacht	11	19	9	8	6	8	8	11
handel 2)	8	7	7	8	6	7	7	7
vervoer	3	8	4	3	4	7	3	7
dienstverlening	4	7	6	7	3	8	4	8
onbekend	0	0	0	0	1	1	0	0

1) Voormalige gemeente.

2) Handel, bank- en verzekeringswezen.

Bron: C. B. S. Volks- en beroepstelling 1947.
Algemene volkstelling 1960.

Mannelijke agrarische beroepsbevolking

	Aantal mannen werkend in de landbouw		Indexcijfers (1947 = 100)
	1947	1960	
Stellendam 1)	67	67	100
zelfstandigen			
meewerkende zoons	26	19	73
arbeiders	180	52	29
totaal	273	138	51
Goedereede 1)	48	45	94
zelfstandigen			
meewerkende zoons	13	10	77
arbeiders	105	27	26
totaal	166	82	49
Ouddorp 1)	369	334	91
zelfstandigen			
meewerkende zoons	160	79	49
arbeiders	397	166	42
totaal	926	579	63
Gemeente Goedeersede	484	446	92
zelfstandigen			
meewerkende zoons	199	108	54
arbeiders	682	245	36
totaal	1 365	799	59

1) Voormalige gemeente.

Bron: C. B.S. Volks- en beroepstelling 1947.
Algemene Volkstelling 1960.

BIJLAGE 5

Woonforensen naar woon-, werkgemeente en bedrijfstak

	Aantal woonforensen 1)					
	Stellen- dam 2)	wonend in Goede- reede 2)	Oud- dorp 2)	land- bouw	werkend in de bedrijfstak bouw- nijverheid	overige bedrijfs- takken
Werkend in:						
Stellendam		28	134	6	152	4
Goedereede	4		19	20	-	2
Ouddorp	-	5		3	1	1
	4	33	153	29	153	7
Rotterdam	55	26	50		20	54
Middelharnis	19	-	15	1	1	17
Melissant	15	-	-	10	2	1
Dirksland	-	-	13	8	-	2
Overige gemeenten 3)	26	18	32	5	27	33
Alle woonforensen	119	77	263	53	203	108
						95

1) Dagelijks naar één werkgemeente heen en weer reizende mannen.

2) Voormalige gemeente.

3) Gemeenten met minstens 10 forensen zijn met name genoemd.

Bron: C. B. S. Algemene volkstelling 1960.

Werkforensen naar werk-, woongemeente en bedrijfstak

	Aantal werkforensen 1)							
	werkend in de gemeente		werkend in de bedrijfstak		werkend in de bedrijfstak		overige	
	Stellen- dam	Goede- reede	Oud- dorp	land- bouw	bouw- nijverheid	overige nijver- heid	overige bedrijfs- takken	
Wonend in:								
Stellendam		4	6	3	3	2	2	2
Goedereede	28		5	4	27	-	2	2
Ouddorp	184	19		22	126	1	4	4
	162	23	11	29	156	3	8	8
Ov. gem. op Goeree-Overflakkee	29	4	10	-	35	2	6	6
Buiten Goeree-Overflakkee	2	1	2	-	-	1	4	4
Alle werkforensen	193	28	23	29	191	6	18	18

1) Dagelijks naar één werkgemeente heen en weer reizende mannen.

Bron: C. B. S. Algemene volkstelling 1960.

De ontwikkeling van de werkgelegenheid ter plaatse en de pendel

	Aantallen in							
	Stellendam 1)		Goedereede 1)		Ouddorp 1)		gemeente Goedereede	
	1947	1960	1947	1960	1947	1960	1947	1960
Bevolking ter plaatse	1 924	1 825	1 148	1 200	3 884	4 197	6 956	7 222
Mannelijke bevolking ter plaatse	1 012	940	588	601	1 956	2 138	3 556	3 679
Mannelijke beroepsbevolking ter plaatse	668	630	404	365	1 415	1 330	2 487	2 325
Inkomende forensen	+	47	229	28	28	28	.	92
Uitgaande forensen	715	859	456	393	1 443	1 353	.	2 417
Werkgelegenheid ter plaatse	-	146	254	205	183	440	.	711
Agrarische werkgelegenheid ter plaatse	569	605	368	188	1 260	913	2 197	1 706
Niet-agrarische werkgelegenheid ter plaatse	273	138	166	82	926	579	1 365	799
	296	467	202	106	334	334	832	907

1) Voormalige gemeente.

Bron: C. B. S. Volks- en beroepstelling 1947.
Algemene volkstelling 1960.

Telplichtige geregistreerden in het blok

	Aantal geregistreerden 1) in het blok in 1968										Aantal geregistreerden 1) in het blok in 1968					
	in de beroepsgroep					totaal	in de beroepsgroep					totaal				
	A	B	C	D	S		A	B	C	D	S					
Zonder	-	-	2	1	-	3	20	-	-	-	20	1	-	-	-	1
< 1 ha	-	-	22	20	1	43	23	-	-	-	23	2	-	-	-	2
1 - 2 ha	-	-	9	7	1	17	24	-	-	1	24	-	-	-	-	1
2 - 3 ha	5	2	7	3	-	17	26	-	-	-	26	1	-	-	-	1
3 - 4 ha	6	-	2	1	-	9	29	-	-	-	29	1	-	-	-	1
4 - 5 ha	4	2	3	2	-	11	30	-	-	1	30	-	-	-	-	1
5 - 6 ha	5	1	2	1	-	9	32	-	-	-	32	1	-	-	-	1
6 - 7 ha	4	-	1	1	-	6	33	-	-	-	33	1	-	-	-	1
7 - 8 ha	-	1	2	-	-	3	35	-	-	-	35	1	-	-	-	1
8 - 9 ha	3	-	-	-	-	3	36	-	-	-	36	1	-	-	-	1
9 - 10 ha	3	-	1	1	1	6	37	-	-	-	37	2	-	-	-	2
10 - 11 ha	3	-	1	1	-	5	40	-	-	-	40	1	-	-	-	1
11 - 12 ha	2	-	1	-	-	3	41	-	-	-	41	1	-	-	-	1
12 - 13 ha	3	-	-	-	-	3	48	-	-	-	48	1	-	-	-	1
13 - 14 ha	2	3	-	-	-	5	49	-	-	-	49	1	-	-	-	1
14 - 15 ha	3	1	-	-	-	4	50	-	-	-	50	1	-	-	-	1
15 - 16 ha	5	-	-	-	-	5	52	-	-	-	52	1	-	-	-	1
17 - 18 ha	2	-	-	-	-	2	78	-	-	-	78	1	-	-	-	1
18 - 19 ha	3	-	-	-	-	3	127	-	-	-	127	1	-	-	-	1
19 - 20 ha	1	-	-	-	-	1	Totaal	73	12	53	38	3	179			

1) Voor zover telplichtig.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

BELAGE 9

Geregistreerden naar deelgebied, beroepsgroep, bedrijfs grootte en bedrijfstype

	Aantal geregistreerden in het blok in 1968	
	in Stellingdam	in Goedereede
Agrariërs (A- en B-groepen 1):		
< 3 ha	3 (1)	4 (1)
3 - 5 ha	5 (1)	7 (1)
5 - 10 ha	6 (2)	11
10 - 20 ha (overw.) bouwbedr.	11 (2)	5 (1)
10 - 20 ha gemengde of melkveebedr.	4	8 (1)
20 - 40 ha (overw.) bouwbedr	7 (1)	-
20 - 40 ha gemengde of melkveebedr.	2 (1)	4
≥ 40 ha (overw.) bouwbedr.	4	3
≥ 40 ha gemengde of melkveebedr.	1	-
alle agrariërs	43 (6)	42 (4)
Overige geregistreerden:		
C < 1 ha	9	15
1 - 3 ha	7	9
≥ 3 ha	5	8
totaal	21	32
D < 1 ha	-	21
1 - 3 ha	2	8
≥ 3 ha	1	6
totaal	3	35
S totaal	-	3
Alle geregistreerden	67	112
		179

1) (. . .) waarvan geregistreerden in de B-groep.

§ Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

Oudorpers naar de mate waarin zij "vast" grondgebruik in het blok hebben en naar beroepsgroep, bedrijfs-grootte en bedrijfstype

	Geregistreerden in Oudorp in 1968				totaal
	met "vast" grondgebruik in het blok	2/3-1/3	< 1/3	zonder "vast" grondgebr. 1/h blok	
Agrariërs (A- en B-groepen):					
< 3 ha	5	3	15	23	25
3 - 5 ha	9	15	17	41	14
5 - 10 ha	8	11	16	35	9
10 - 20 ha (overw.) bouwbedr.	-	4	2	6	-
10 - 20 ha gemengde of melkveebedr.	7	4	2	13	4
20 - 40 ha (overw.) bouwbedr.	-	1	-	1	-
20 - 40 ha gemengde of melkveebedr.	-	1	-	1	-
≥ 40 ha (overw.) bouwbedr.	-	-	1	1	-
≥ 40 ha gemengde of melkveebedr.	-	-	-	-	-
Alle agrariërs	29	39	53	121	52
Overige Geregistreerden:					
C < 1 ha	6	1	1	8	80
1 - 3 ha	6	3	8	17	15
≥ 3 ha	1	-	4	5	3
totaal	13	4	13	30	98
D < 1 ha	5	4	1	10	50
1 - 3 ha	-	1	4	5	9
≥ 3 ha	-	-	2	2	1
totaal	5	5	7	17	60
S totaal	1	-	-	1	2
Alle geregistreerden	48	48	73	169	212
					381

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

BIJLAGE 10

Nevenberoepen van de B- en hoofdberoepen van de C-geregistreerden in het blok

	Aantal geregistreerden in het blok in de beroepsgroep					
	B			C		
	to- taal	< 10. ha	≥ 10. ha	to- taal	< 1. ha	≥ 1. ha
Landarbeider	-	-	-	9	6	3
Agrarisch-verwante beroepen	10	5	5	5	1	4
Verzorgende beroepen 1)	1	1	-	5	2	3
Industriearbeider	-	-	-	9	4	5
Overige arbeiders 2)	-	-	-	19	9	10
Overige beroepen	1	-	1	3	1	2
Niet-werkenden 3)	-	-	-	3	1	2
Alle beroepen	12	6	6	53	24	29

1) In de dorpsgemeenschap.

2) Hoofdzakelijk grondwerkers.

3) Uithkering-trekkenden jonger dan 65 jaar.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

BIJLAGE 11

Geregistreerden in groep D in het blok

	Aantal D-geregistreerden in 1968		
	Voormalig beroep	totaal < 1 ha	1-3 ha ≥ 3 ha
Zelfstandig			
agrariër	23	10	7
Landarbeider	10	9	1
Overige beroepen	5	2	2
Alle beroepen	38	21	10
			7

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

De ontwikkeling van de bedrijfsgroottestructuur

	to- taal		Aantal bedrijven in de groottekl. v. --- ha				Opp.cult. gr.in ha	Gemidd. bedr.gr. in ha		Indices (1947 = 100)	
	1/5	5/10	10/20	≥ 20	aant. bedr.	opp- vlakte		aant. opp- bedr.gr.			
								bedr.	gemidd.		
Stellendam	70	32	15	7	16	941	13,4	89	106	119	
1930	75	37	20	7	11	766	10,2	95	86	90	
1947	79	30	25	12	12	891	11,3	100	100	100	
1955	80	36	15	17	12	857	10,7	101	96	95	
1960	78	35	12	20	11	822	10,5	99	92	92	
1965	71	28	13	18	12	804	11,3	90	90	100	
Goedereede	47	22	9	5	11	664	14,1	87	92	105	
1930	55	33	13	2	7	533	9,7	102	74	72	
1947	54	33	7	7	7	725	13,4	100	100	100	
1955	56	32	10	8	6	712	12,7	104	96	95	
1960	56	35	13	5	3	488	8,7	104	67	65	
1965	56	33	11	8	4	529	9,4	104	73	70	
Ouddorp	201	126	44	20	11	1158	5,8	49	50	89	
1930	301	215	57	22	7	1421	4,7	73	62	84	
1947	413	325	52	26	10	2300	5,6	100	100	100	
1955	410	325	51	25	9	1968	4,8	99	86	86	
1960	380	298	53	20	9	1626	4,3	92	71	77	
1965	327	236	58	25	8	1606	4,9	79	70	87	
Goeree-Overflakkee	1285	625	217	153	290	17354	13,5	61	88	144	
1930	1920	1213	298	171	238	17218	9,0	91	87	96	
1947	2118	1295	346	219	258	19332	9,4	100	100	100	
1955	2023	1205	351	218	249	18332	9,3	96	95	99	
1960	1958	1137	348	231	242	17326	9,1	92	90	97	
1965	1824	1011	328	243	242	17452	9,6	86	88	102	

Bronnen: Directie van de landbouw en C. B. S.

Ontwikkeling in de deelgebieden, het blok en Oudorp sedert 1963

	Stellendam		Aantal geregistreerden in Goedereede				het blok		Oudorp (totaal)	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68
	Agrariërs:									
< 5 ha	6	8	33	11	39	19	145	103		
5 - 10 ha	11	6	19	11	30	17	44	44		
10 - 20 ha bouwbedr.	13	11	8	5	21	16	11	6		
10 - 20 ha gemengde bedr.	3	4	7	8	10	12	5	17		
≥ 20 ha bouwbedr.	9	11	3	3	12	14	3	2		
≥ 20 ha gemengde bedr.	3	3	2	4	5	7	2	1		
alle agrariërs	45	43	72	42	117	85	210	173		
Overige geregistreerden:										
C < 3 ha	28	16	39	24	67	40	170	120		
≥ 3 ha	6	5	5	8	11	13	3	8		
totaal	34	21	44	32	78	53	173	128		
D < 3 ha	2	2	32	29	34	31	86	74		
≥ 3 ha	1	1	-	6	1	7	1	3		
totaal	3	3	32	35	35	38	87	77		
S	-	-	1	3	1	3	2	3		
Alle geregistreerden	82	67	149	112	231	179	472	381		

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Wijzigingen in de bedrijfs grootte van de agrarische bedrijven in het blok sedert 1963

	Aantal agrarische bedrijven in het blok										totaal
	in de grootteklasse van ha										
	< 5	5/6	7/9	10/11	12/14	15/19	20/29	30/39	≥ 40		
In 1963	39	20	10	5	15	11	7	5	5	5	117
Sedertdien verdwenen	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Naar andere beroepsgroepen	15	-	2	-	5	1	-	-	-	-	23
	18	17	8	5	10	10	7	5	5	5	85
Mutaties:											
10 ha of meer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 1)
7/9 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 2)
5/6 ha	-	-	1 3)	-	1 2)	-	-	-	-	-	1 4)
3/4 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2 ha	-	1 5)	-	1 2)	-	-	-	-	-	-	-
1 ha	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
gelijkgebleven	11	7	2	2	4	6	1	1	-	-	-
1 ha	3	2	-	1	1	3	-	-	-	-	-
2 ha	3	-	2	-	1	1	1	-	-	-	-
3/4 ha	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-
5/6 ha	-	2	3	1	-	-	2	2	1	-	-
7/9 ha	-	1	1	-	1	-	-	1	1	-	-
10 ha of meer	-	-	-	-	2	-	3	-	-	-	-
In 1968	19 6)	10	7	5	12	11	6	7	8	7	85

- 1) Bedrijf van thans nog > 100 ha; schijnsplitsing geweest.
- 2) Bedrijfshoofd > 50 jaar zonder opvolger.
- 3) Bedrijfshoofd < 50 jaar; schaarst toegenomen aantal koelien uit.
- 4) Bedrijfshoofd < 50 jaar met nog steeds > 40 ha.
- 5) Bedrijfshoofd < 50 jaar en sedert 1963 B-bedrijfshoofd geworden.
- 6) Waaronder 10 met bedrijfshoofd > 50 jaar zonder opvolger en van de overigen 3 met een nevenberoep.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968 en L.E.I.

Wijzigingen in het aantal geregistreerden in het blok sedert 1963

	Aantal geregistreerden in het blok										C	D	S	totaal
	in de groep													
	A en B					≥ 20 ha								
< 5 ha	5-10 ha	10-20 ha bouw-bedr.	10-20 ha bouw-gemengde bedrijven	≥ 20 ha bouw-gemengde bedrijven										
Geregistreerd in 1963	39	30	21	10	12	5					78	35	1	231
Sinds 1963 verdwenen	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	24	23	-	56
	33	27	21	10	12	5					54	12	1	175
Over naar andere groep:														
A en B < 5 ha														
5 - 10 ha	5	6(2)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10 - 20 ha bouwbedr.	-	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10 - 20 ha gemengde bedr.	-	5(1)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥ 20 ha bouwbedr.	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥ 20 ha gemengde bedr.	5	1	-	2(1)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	10	1	4(2)	1(1)	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-
S	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waardoor de groep verlieten	20	17(3)	10(2)	5(2)	-	-	-	-	-	-	12	-	-	3(3)
Waardoor tot de groep toetraden +	6(2)	7	5	7(1)	2	2(1)	10(4)	23(2)	-	-	-	-	-	-
	19	17	16	12	14	7	52	37	1					
Sinds 1963 geregistreerd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	4
Geregistreerd in 1968	19	17	16	12	14	7	53	38	3					179

(...) en tevens overdracht van bedrijf.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Wijzigingen in het aantal geregistreerden in Oudorp sedert 1963

	Aantal geregistreerden in Oudorp in de groep										C	D	S	totaal
	A en B					≥ 20 ha								
	< 5 ha	5-10 ha	10-20 ha bouw- bedr.	gemengde bedrijven	gemengde bedrijven	10-20 ha bouw- bedr.	gemengde bedr.	gemengde bedrijven	gemengde bedrijven	gemengde bedrijven				
Geregistreerd in 1963	145	44	11	5	2	173	87	2	472					
Sinds 1963 verdwenen	14	3	-	-	-	41	47	-	105					
Over naar andere groep:	131	41	11	5	2	132	40	2	367					
A en B < 5 ha.	20	4	-	-	-	-	-	-	10					
5-10 ha	-	-	1	-	-	-	-	-	1					
10-20 ha bouwbedr.	-	3	-	-	-	2	-	-	-					
10-20 ha gemengde bedr.	-	7	4	-	-	-	-	1	-					
≥ 20 ha bouwbedr.	-	-	1	-	-	-	-	-	-					
≥ 20 ha gemengde bedr.	7	4	2	-	-	-	-	-	-		5			
C	16	2	2	-	-	-	-	-	19					
D	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
S	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
Waardoor de groep verliest	43	20	10	-	-	2	1	30	5					
Waardoor tot de groep toetraden +	14	22	5	12	1	18	39	-	-					
Sinds 1963 geregistreerd	102	43	6	17	2	120	74	2	14					
Geregistreerd in 1968	1	1	-	-	-	-	8	3	1					
Geregistreerd in 1968	103	44	6	17	2	128	77	3	381					

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Overdrachten in de periode 1963 - 1968

Aantal geregistreerden in 1968 agrariers (A- en B- groepen)								
	< 5 ha	5-10 ha	10-20 ha		to- taal		D	totaal
			bouw- bedr.	gemengde bedrijven	bouw- bedr.	gemengde bedrijven		
Aantal overdrachten:								
in het blok in Stellingdam	2	1	2	1	2	4	12	19
in Goedereede	1	1	-	1	2	2	7	8
Overneming door:								
zoon	1	1	1	1	2	4	5	2
overig familiehld	1	-	-	-	-	-	1	1
vreemde	-	-	-	-	-	-	-	2
weduwe	-	-	-	-	-	-	-	1
vorming gemeenschappelijk expl.	-	-	1	-	-	-	1	1
Reden van overdracht:								
gaan rusten	2	1	1	-	1	4	9	10
overlijden	-	-	1	1	1	-	3	2

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Ontwikkeling van het grondgebruik

	Oppervlakte cult. gr. in ha	Percentage cultuurgrond			
		als grasland	voor akkerbouw	voor tuinbouw	
Stellendam 1)	872	19	73		8
1950					
1955	871	17	69		14
1960	847	15	74		11
1965	810	15	76		9
Goedereede 1)	724	41	51		8
1950					
1955	721	41	49		10
1960	533	15	71		14
1965	530	16	72		12
Ouddorp 1)	2376	37	46		17
1950					
1955	2076	27	48		25
1960	1825	18	51		31
1965	1719	23	48		29
Gem. Goedereede	3972	34	53		13
1950					
1955	3668	28	53		19
1960	3205	17	60		23
1965	3049	19	60		21

1) Voormalige gemeente.

Bron: C.B.S.

BILAGE 18

Grondgebruik van de in het blok wonenden

	Aantal bedrijven		Oppervlakte cult.-gr. in ha		Percentage cultuurgrond in gebruik voor/als			
	1963	1968	1963	1968	akkerbouw		tuinbouw	
					1963	1968	1963	1968
Agrariërs:								
< 5 ha	39	19	124	66	51	71	3	42
5 - 10 ha	30	17	199	120	53	53	22	23
10 - 20 ha bouwbedr.	21	16	310	234	74	81	9	8
10 - 20 ha gemengde bedr.	10	12	135	171	42	52	46	39
≥ 20 ha bouwbedr.	12	14	558	655	78	88	15	7
≥ 20 ha gemengde bedr.	5	7	152	226	53	52	34	42
in Stellendam	45	43	757	821	70	82	17	10
in Goedereede	72	42	721	651	62	63	20	27
in het blok totaal	117	85	1 478	1 472	66	74	19	17
Overige geregistreerden:								
C < 3 ha	67	40	67	37	52	73	1	11
≥ 3 ha	11	13	88	82	75	50	9	29
totaal	78	53	155	119	65	57	6	23
D < 3 ha	34	31	30	28	53	64	13	10
≥ 3 ha	1	7	4	45	100	55	-	42
totaal	35	38	34	73	58	59	12	29
S	1	3	0	11	-	86	-	8
Alle geregistreerden	231	179	1 667	1 675	66	72	17	18

Bron: Landbouwtellingen 1963 en 1968.

Grondgebruik van Ouddorpers

	Aantal bedrijven		Oppervlakte cult.gr. in ha		Percentage cultuurgrond in gebruik voor/als						
	1963	1968	1963	1968	akkerbouw		grasland		tuinbouw		
					1963	1968	1963	1968	1963	1968	
Agrariërs:											
< 5 ha	145	103	447	327	49	48	6	11	45	41	
5 - 10 ha	44	44	314	295	52	53	20	18	28	29	
10 - 20 ha bouwbedr.	11	6	146	84	66	79	13	7	21	14	
10 - 20 ha gemengde bedr.	5	17	64	220	35	42	45	39	20	19	
≥ 20 ha bouwbedr.	3	2	95	69	74	83	13	3	13	14	
≥ 20 ha gemengde bedr.	2	1	33	35	56	53	31	36	13	11	
in Ouddorp totaal	210	173	1119	1030	54	53	15	19	31	28	
Overige geregistreerden:											
C	173	128	143	145	42	62	3	7	55	31	
D	87	77	53	56	53	57	7	14	40	29	
S	2	3	24	31	-	14	100	82	-	4	
Alle geregistreerden	472	381	1339	1262	51	53	15	19	34	28	

Bron: Landbouwtellingen 1963 en 1968.

Ontwikkeling van het bouwlandgebruik

Percentage bouwland beteeld met												
Opp. bouwland in ha	gra- nen	peul- vruch- ten	han- dels- gewas- sen	land- bouw- zaden 3)	knol- en wortelgewassen			groen- voeder- gewas- sen	overige gewas- sen 2)			
					to- taal	aardap- peten	suiker- bieten					
Stellendam 1)												
'50	632	29	7	6	0	52 4)	21	22	6	0		
'55	597	34	16	5	1	40 5)	19	17	4	0		
'60	623	29	17	-	4	44	22	20	6	-		
'65	619	45	8	0	7	37	16	21	3	-		
Goedereede 1)												
'50	372	33	7	5	0	46 4)	16	17	9	-		
'55	354	50	4	1	0	36 5)	13	16	7	1		
'60	376	37	8	2	4	39	18	20	9	1		
'65	381	49	4	1	3	30	13	17	12	1		
Ouddorp 1)												
'50	1 090	32	5	0	1	54 4)	18	12	8	-		
'55	994	29	11	1	0	52 5)	19	16	7	0		
'60	932	27	11	0	2	54	27	23	5	1		
'65	819	42	4	0	3	39	15	21	12	0		
Gemeente												
'50	2 094	31	6	2	1	52	19	16	8	0		
'55	1 945	34	11	3	0	45	18	16	6	1		
'60	1 931	30	13	0	3	48	24	21	6	0		
'65	1 819	46	6	0	4	38	15	21	6	0		

1) Voormalige gemeente.

2) En braakland.

3) Hoofdzakelijk graszaad.

4) In 1950 omvattend resp. 30, 40 en 199 ha cichorei.

5) In 1955 omvattend resp. 11, 20 en 112 ha cichorei.

Akkerbouwteelten

Agrariërs (A-en B-groepen)	Opp. akkerbouw in ha	Percentage bouwland beteeld met												
		granen		peul- vruchten		aardap- pelen		suiker- bieten		voeder- bieten		overige gewassen		
		'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	
< 5 ha	64	47	38	40	8	4	23	22	25	25	2	1	4	8
5 - 10 ha	106	64	41	45	8	3	21	18	19	24	3	2	8	8
10 - 20 ha bouwbedr.	229	189	33	50	9	4	20	23	16	18	1	0	21	5
10 - 20 ha gemengde bedr.	57	89	38	39	9	3	23	23	22	22	1	2	7	11
≥ 20 ha bouwbedr.	437	573	38	42	12	4	17	21	17	20	0	0	16	13
≥ 20 ha gemengde bedr.	81	118	37	44	11	4	20	20	20	19	2	0	10	13
In Stellendam	528	668	35	46	12	5	20	21	17	21	1	0	15	7
In Goedereede	446	412	40	39	8	2	18	22	18	19	1	1	15	17
In het blok totaal	974	1 080	38	44	10	4	19	21	17	20	1	0	15	11
Ouddorpers	599	548	36	44	9	2	24	22	17	22	4	2	10	8

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Rundveehouderij

	Oppervl. grasland in ha		Melkkoeien		Weidemestvee						
	'63	'68	op ... bedrijven	aantal p. bedr. 1)	aantal p. 100 ha grasland	Stuks jongvee					
						'63	'68	op ... bedrijven	stuks per bedrijf 2)		
Agrariërs:											
< 5 ha	8	2	7	2,6	212	23	4	3	3	1,3	4,3
5-10 ha	43	28	16	4,7	174	73	45	5	4	1,8	3,8
10-20 ha bouwbedr.	27	18	8	2,1	64	15	15	5	2	11,6	39,5
10-20 ha gem. bedr.	62	67	10	9,6	155	70	96	3	6	2,3	3,2
≥ 20 ha bouwbedr.	82	47	7	1,3	11	31	21	8	4	10,1	14,8
≥ 20 ha gem. bedr.	52	94	5	12,4	120	48	86	3	7	5,7	10,3
In het blok	274	256	53	5,2	101	260	267	27	26	6,5	9,9
In Stellendam	129	79	22	4,7	80	96	95	17	15	7,8	12,5
In Goedereede	145	177	31	5,6	120	154	172	10	11	4,3	6,4
Overige geregistreerden:											
C < 3 ha	0	4	-	-	-	14	3	1	1	1,0	3,0
≥ 3 ha	9	24	-	-	-	-	-	-	2	-	2,0
totaal	9	28	-	-	-	14	19	1	3	1,0	2,3
D < 3 ha	4	3	1	1,0	25	1	7	-	-	-	-
≥ 3 ha	-	18	-	-	32	-	6	1	2	2,0	11,5
totaal	4	21	1	1,0	25	1	13	1	2	2,0	11,5
S	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	5,0

1) Met melkkoeien.
2) Met weidemestvee.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Melkkoepen

	Aantal agrariërs (A- en B-groepen) in 1968 met . . . melkkoepen						totaal
	geen 1)	2-4	5-9	10-14	15-19	≥ 20	
Zonder grasland	36	1	1	1	-	-	39
< 1 ha	3	1	-	-	-	-	4
1 - 3 ha	7	2	2	2	-	-	13
3 - 5 ha	5	2	5	1	-	-	13
5 - 10 ha	4	-	1	3	1	-	9
≥ 10 ha	1	-	-	1	2	3	7
< 5 ha	17	1	-	1	-	-	19
5 - 10 ha	10	4	2	1	-	-	17
10 - 20 ha bouwbedr.	15	1	-	-	-	-	16
10 - 20 ha gemengde bedr.	-	-	7	3	1	1	12
≥ 20 ha bouwbedr.	14	-	-	-	-	-	14
≥ 20 ha gemengde bedr.	-	-	-	3	2	2	7
In Stellendam	32	2	3	4	1	1	43
In Goedereede	24	4	6	4	2	2	42
In het blok	56	6	9	8	3	3	85

1) Of één melkcoe.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

Graslandbezetting

	Aantal grootveeëenheden 1)					
	totaal		per bedrijf		per ha grasland	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68
< 5 ha	30,0	24,7	0,8	1,3	3,5	10,7
5 - 10 ha	110,5	69,5	3,7	4,1	2,6	2,5
10 - 20 ha bouwbedr.	63,6	65,3	3,0	4,1	2,4	3,7
10 - 20 ha gem. bedr.	128,9	179,7	12,9	15,0	2,1	2,7
≥ 20 ha bouwbedr.	78,5	52,7	6,5	3,8	1,0	1,1
≥ 20 ha gem. bedr.	93,1	212,8	18,6	30,4	1,8	2,3
in het blok	504,6	604,7	4,3	7,1	1,8	2,4
in Stellendam	234,9	286,9	5,2	6,7	1,8	3,6
in Goedereede	269,7	317,8	3,7	7,6	1,9	1,8
Overige geregistreerden:						
C	6,3	42,5	0,1	0,8	0,7	1,5
D	2,8	31,3	0,1	0,8	0,7	1,5
S	-	3,5	-	1,2	-	3,9

1) Omrekening grootveeëenheden:

- 1 stuks jongvee 0,4
- 1 melkkoe 1,0
- 1 st. weidemestvee 0,7
- 1 schaap 0,1

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Ontwikkeling van de melkveehoudertij

Aantal agrarische bedrijven (A- en B-groepen) in 1968 1)												
Grootteklasse, perc. grasland in 1968	totaal	zonder koeien			met koeien, terwijl het aantal is vermeerderd 3)					met 7/9	totaal	
		in 1963 reeds	sedert kort	gelijk gebleven 2)	met 3/4	met 5/6	met 7/9	met ≥ 10				
< 10 ha												
geen	23	20	1	1	-	-	-	-	-	1(1)	-	1(1)
< 17%	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17-33%	3	3	-	1	1	1(1)	-	-	-	-	-	2(1)
≥ 33%	8	2	2	2	-	1	-	1	-	-	-	2
10-20 ha												
geen	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
< 17%	3	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1
17-33%	7	1	1	2	-	2(1)	-	1	-	1	-	3(1)
≥ 33%	7	1	-	2	-	1	-	2	-	-	1	4
≥ 20 ha												
geen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
< 17%	8	6	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
17-33%	4	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
≥ 33%	9	4	-	1	1	1	-	1	-	1	1	4
In Stellingen	43	30	2	6	1	1	2	2	1(1)	2	-	5(1)
In Goedereede	42	20	4	5	1	6(2)	2	2	2	2	2	13(2)
In het blok	85	50	6	11	2	7(2)	4	3(1)	4	3(1)	2	18(3)

1) In beide jaren als zodanig geregistreerd.

2) Of maar met een verschil van één, vermindert met ≥ 2 komt niet voor.

3) (. . .) Sedert kort pas met melkvee.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Aantal koeien op de agrarische bedrijven in het blok in 1963 en 1968

En in 1963 . . . koeien	Aantal agrarische bedrijven in het blok 1)																									totaal
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	14	16	17	19	21	23	25	25						
0	40	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	
1	8	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	
2	3	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	
3	-	-	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
4	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
5	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
6	2	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
9	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
Totaal	53	3	2	4	1	1	2	2	3	4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	85	

1) In beide jaren als zodanig aanwezig.
Bron: Landbouwtellingformulieren.

Aantal koeien op de agrarische bedrijven van Ouddorpers in 1963 en 1968

En in 1963 . . . koeien	Aantal agrarische bedrijven van Ouddorpers 1)																				
	met in 1968 koeien																				
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	13	19	21	totaal						
0	84	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	87
1	6	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
2	2	-	4	5	1	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
3	2	-	3	1	4	5	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
4	-	-	-	1	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
5	2	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
6	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	7
7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
8	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
9	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Totaal	96	2	10	9	8	12	5	2	8	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	160

1) In beide jaren als zodanig aanwezig.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Veredelingsproductie in het blok

	Aantal bedrijven in het blok													
	totaal		met mest- varkens		met fok- zeugen		met kippen		Aantal mest- varkens		Aantal fok- zeugen		Aantal kippen	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68
Agrariërs:	39	19	16	3	2	-	14	3	23	7	2	-	319	92
< 5 ha	30	17	16	10	4	1	17	5	42	27	13	7	228	57
5 - 10 ha	21	16	7	5	3	2	9	3	22	52	6	4	118	31
10 - 20 ha bouwbedr.	10	12	6	6	1	4	4	1	11	13	1	42	36	5
10 - 20 ha gemengde bedr.	12	14	5	1	2	2	8	7	7	1	2	5	194	119
≥ 20 ha bouwbedr.	5	7	4	3	1	2	4	1	13	5	3	19	84	35
≥ 20 ha gemengde bedr.	117	85	54	28	13	11	56	20	118	105	27	77	979	339
in het blok totaal	45	43	15	4	8	5	23	9	42	11	18	11	560	166
in Stellendam	72	42	39	24	5	6	33	11	76	94	9	66	419	173
in Goedereede	-----													
Overige geregistreerden:	78	53	38	18	3	4	20	8	69	170	5	13	1369	2006
C	35	38	19	9	1	1	12	11	28	15	2	2	204	146
D	1	3	-	1	-	1	-	-	-	5	-	33	-	-
S	231	179	111	56	17	17	88	39	215	295	34	125	2552	2491
Alle geregistreerden	-----													

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Veredelingsproductie in Ouddorp

	Aantal bedrijven in Ouddorp													
	totaal		met mest- varkens		met fok- zeugen		met kippen		Aantal mest- varkens		Aantal fok- zeugen		Aantal kippen	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68
Agrariërs:	145	103	86	58	2	2	84	22	149	149	2	3	2067	317
< 5 ha	44	44	30	25	3	1	29	14	98	120	4	1	1266	482
5 - 10 ha	11	6	8	2	2	-	5	1	18	18	3	-	71	12
10 - 20 ha bouwbedr.	5	17	4	13	2	-	4	6	10	43	5	-	70	117
10 - 20 ha gemengde bedr.	3	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	15	-
≥ 20 ha bouwbedr.	2	1	2	1	-	-	2	-	6	2	-	-	31	-
≥ 20 ha gemengde bedr.	210	173	130	99	9	3	125	43	281	332	14	4	3520	928
in Ouddorp totaal	173	108	45	3	1	82	34	292	133	9	1	3600	2348	
Overige geregistreerden:	87	77	36	19	-	-	61	32	47	135	-	-	1668	713
C	2	3	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
D	472	381	274	164	12	4	268	109	620	602	23	5	8788	3989
S														
Alle geregistreerden														

Bron: Landbouwtellingformulieren.

Ontwikkeling van de tuinbouwteelten

	Oppervlakte aan in ha 1)												Opp. glas- teelten in ha
	Opp. aan tuinbouw- teelten in ha	tuinbouwzaden						groenten			z.g. ov. groen- ten 2)		
		fruit	bloem- bollen	to- taal	groen- ten	bloe- men	bloe- men	to- taal	witlof- wor- telen	uien			
Stellendam 3)	'50 70	2	2	15	13	2	-	51	5	43	-	-	
	'55 121	0	17	54	44	10	-	50	5	20	1	-	
	'60 95	0	12	45	35	10	-	38	1	36	1	-	
	'65 71	0	5	27	11	16	-	39	4	32	0	-	
Goedereede 3)	'50 57	0	-	4	4	0	-	53	11	38	-	-	
	'55 73	0	2	24	19	5	-	46	9	17	2	-	
	'60 76	0	3	26	22	4	-	47	12	33	2	-	
	'65 64	6	5	15	10	5	-	38	9	23	3	-	
Ouddorp 3)	'50 406	3	18	111	82	29	-	274	48	118	-	0,10	
	'55 512	3	41	259	156	103	-	209	37	80	60	0,26	
	'60 566	2	47	251	125	126	1	264	50	113	94	0,29	
	'65 504	1	35	209	61	148	-	259	71	73	99	0,28	
Gemeente	'50 533	5	20	130	99	31	-	378	64	199	-	0,10	
Goedereede	'55 706	3	60	337	219	118	-	305	51	117	63	0,26	
	'60 737	2	62	322	182	140	1	349	63	182	97	0,29	
	'65 639	7 4)	45	251	82	169	-	336	84	128	102	0,28	

1) Door afrondingen niet geheel overeenstemmend met totale oppervlakte.

2) Niet met name genoemde, onder deze aanduiding begrepen groentegewassen bij de metellingen.

3) Voormalige gemeente.

4) Waarvan ruim 6 ha hardfruit en 1/2 ha kleinfruit.

Globaal overzicht van de tuinbouwteelten van in het blok wonenden

In het blok wonenden	Oppervlakte in ha										Opp. in ha in 1968	
	Aantal bedrijven		tuinbouw- teelten		vollegr. groenten		tuinbouw- zaden		bloem- bollen		fruit	glas- tuint- bouw
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68		
Agrariërs:												
< 5 ha	39	19	52	17	26	11	23	3	2,85	2,65	-	-
5 - 10 ha	30	17	50	29	21	11	25	11	4,61	6,27	-	-
10 - 20 ha bouwbedr.	21	16	54	25	23	14	30	11	-	0,20	0,05	-
10 - 20 ha gemengde bedr.	10	12	16	15	8	11	8	3	0,33	1,15	-	-
≥ 20 ha bouwbedr.	12	14	39	32	29	20	10	6	0,74	6,00	-	-
≥ 20 ha gemengde bedr.	5	7	19	14	8	9	10	5	-	-	-	-
totaal	117	85	230	132	115	76	106	39	8,53	16,27	0,05	-
in Skellendam	45	43	100	69	45	39	51	21	3,50	8,24	0,05	-
in Goedereede	72	42	130	63	70	37	55	18	5,03	8,03	-	-
Overige geregistreerden:												
C	78	53	46	23	24	16	15	2	0,92	1,41	4,08	-
D	35	38	10	9	6	5	4	4	0,29	0,08	0,02	-
S	1	3	-	0	-	0	-	-	-	-	-	0,28
Alle geregistreerden	231	179	286	164	145	97	125	45	9,74	17,76	4,15	0,28

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Globaal overzicht van de tuinbouwteelten van Ouddorpers

Ouddorpers	Oppervlakte in ha												Opp. in ha	
	Aantal bedrijven		tuinbouw- teelten		vollegr. groenten		tuinbouw- zaden		bloem- bollen		glas- tuintbouw		fruit	glas- tuintbouw
	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68	'63	'68		
Agrariërs:														
< 5 ha	145	103	202	135	108	72	73	46	20	17	0,27	0,01		
5 - 10 ha	44	44	88	85	45	42	37	31	6	12	0,10	0,01		
10 - 20 ha bouwbedr.	11	6	31	12	17	8	13	2	1	1	-	-		
10 - 20 ha gem. bedr.	5	17	13	42	7	23	6	17	-	3	-	-		
≥ 20 ha bouwbedr.	3	2	12	10	7	8	4	2	1	-	-	-		
≥ 20 ha gem. bedr.	2	1	7	4	7	4	-	-	-	-	-	-		
totaal	210	173	353	288	191	157	133	98	28	33	0,37	0,02		
Overige geregistreerden:														
C	173	128	78	45	40	26	33	10	4	8	0,30	-		
D	87	77	21	16	13	10	8	5	0	1	0,09	-		
S	2	3	-	1	-	0	-	1	-	-	-	-		
Alle geregistreerden	472	381	452	350	244	193	174	114	32	42	0,76	0,02		

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Specifieke tuinbouwteelten voor in het blok wonenden

In het blok wonenden	Aantal bedrijven met						Oppervlakte in ha					
	tuinbouw- teelten		tuinb.zaad- teelten		teelt van groentezaden		teelt van bloemzaden		groentezaden		bloemzaden	
	'63	'68	'63	'67	'63	'67	'63	'67	'63	'67	'63	'67
Agrariërs:												
< 5 ha	39	14	34	13	28	7	11	10	19	2	4	4
5 - 10 ha	27	15	24	13	23	10	9	6	22	7	3	2
10 - 20 ha bouwbedr.	20	13	15	7	15	4	2	7	30	4	1	6
10 - 20 ha gemengde bedr.	9	10	6	5	6	1	-	4	8	1	-	2
≥ 20 ha bouwbedr.	11	10	4	2	3	2	2	-	9	2	0	-
≥ 20 ha gemengde bedr.	5	5	5	1	5	1	-	-	11	2	-	-
totaal	111	67	88	41	80	25	24	27	99	18	8	14
in Schellendam	42	30	29	17	27	12	9	9	47	11	4	6
in Goedereede	69	37	59	24	53	13	15	18	52	7	4	8
Overige geregistreerden:												
C	64	32	44	18	24	10	30	10	11	2	4	3
D	30	28	19	19	8	11	15	15	2	2	2	3
S	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alle geregistreerden	206	129	151	78	112	46	69	52	112	22	14	20

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968 (1967).

Specifieke tuinbouwteelten van Ouddorpers

Ouddorpers	tuinbouw- teelten		Aantal bedrijven met tuinb. zaad- teelten				teelt van groentezaden		teelt van bloemzaden		Oppervlakte in ha					
	'63	'68	'63	'67	'63	'67	'63	'67	'63	'67	groentezaden	'63	'67	bloemzaden	'63	'67
		145	101	127	90	98	54	100	84	39	15	34	43			
< 5 ha																
5 - 10 ha	44	44	37	40	32	25	21	37	29	12	8	24				
10 - 20 ha bouwbedr.	11	5	8	4	8	2	2	3	12	0	1	2				
10 - 20 ha gem. bedr	4	16	4	12	4	8	-	8	6	8	-	7				
≥ 20 ha bouwbedr.	2	2	2	2	2	2	1	-	4	2	0	-				
≥ 20 ha gem. bedr.	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
totaal	208	169	178	148	144	91	124	132	90	37	43	76				
Overige geregistreerden:																
C	165	111	119	98	63	21	97	81	14	3	19	16				
D	78	69	48	53	15	16	41	49	2	3	6	9				
S	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	0				
Alle geregistreerden	451	350	345	300	222	128	262	263	106	43	68	101				

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968 (1967).

Mutaties in het areaal groente- en bloemzaden in de gemeente Goedereede in de laatste 10 jaren

Jaar	Gemeente Goedereede			aantal bedr. met tuinbouwzaadteelt
	groentezaden	bloemzaden	areaal in ha tuinbouwzaden	
1958	236	84	320	685
1959	212	108	320	645
1960	183	139	322	649
1961	265	159	424	665
1962	232	127	359	612
1963	215	84	299	524
1964	183	103	286	528
1965	81	169	250	483
1966	71	168	239	485
1967	69	126	195	441
1968			159	323

Bron: C.B.S. Landbouwtellingen.

Overzicht vollegroendsgroenteteelten in de gemeente Goedereede in 1967

Vollegroendsgroenten	Areaal in ha in 1967 in de gemeente Goedereede
Tuinbonen	4,63
Witlofwortelen	94,53
Uien	93,82
Vroege aardappelen	31,93
Spruitkool	3,31
Stok- en stamslabonen	10,08
Knolselderij	1,17
Augurken	3,93
Overige groenteteelten	52,15
Alle groenteteelten	295,55

Bron: C. B. S. Mettelling en Jultelling 1967.

De arbeidsbezetting in het blok

	Aantal bedrijven		Aantal vaste mannelijke arbeidskrachten op de bedrijven							
	bedrijfs- hoofden		gezinleden		arbeiders		totaal			
	'63	'68	'63	'68 1)	'63	'68				
Agrariërs:										
< 5 ha	39	19	38	20	6	4(4)	4	-	48	24
5 - 10 ha	30	17	34	18	15	5(5)	2	2	51	25
10 - 20 ha bouwbedr.	21	16	23	21	9	5(5)	11	3	43	29
10 - 20 ha gemengde bedr.	10	12	10	13	10	7(7)	6	2	26	22
≥ 20 ha bouwbedr	12	14	15	19	7	5(5)	29	18	51	42
≥ 20 ha gemengde bedr.	5	7	9	12	5	5(2)	5	3	19	20
totaal	117	85	129	103	52	31(28)	57	28	238	162
in Stellendam	45	43	54	56	27	13(11)	21	9	102	78
in Goedereede	72	42	75	47	25	18(17)	36	19	136	84

1) (. . .) van wie zoons.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

De arbeidsbezetting in Ouddorp

	Aantal vaste mannelijke arbeidskrachten op de bedrijven									
	Aantal bedrijven		bedrijfs- hoofden		gezinsleden		arbeiders		totaal	
	'63	'68	'63	'68	'63	'68 1)	'63	'68	'63	'68
Agrariërs:										
< 5 ha	145	103	143	104	30	14(13)	14	2	187	120
5 - 10 ha	44	44	46	48	25	12(12)	12	6	83	66
10 - 20 ha bouwbedr.	11	6	15	8	6	-	11	2	32	10
10 - 20 ha gemengde bedr.	5	17	6	17	5	14(14)	6	4	17	36
≥ 20 ha bouwbedr.	3	2	4	3	2	1(1)	11	5	17	8
≥ 20 ha gemengde bedr.	2	1	3	1	-	1(1)	5	2	8	4
totaal	210	173	217	181	68	42(41)	59	21	344	244

1) (. . .) van wie zoons.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1963 en 1968.

Arbeidsbezettingstypen in het blok

	Aantal bedrijven in het blok in 1968 met een vaste arbeidersbezetting van bedrijfshoofd						
	totaal	alleen	en mede- bedrijfs- hoofd(en)1	en zoon(s)	en zoon(s) en arbei- der(s)	en 1 arbeider	en \geq 2 ar- beiders
Agrariërs:							
< 5 ha	19	14	1	4	-	-	-
5 - 10 ha	17	9	1	5	-	2	-
10 - 20 ha bouwbedr.	16	9	2(1)	3	-	1	1
10 - 20 ha gemengde bedr.	12	3	2	5	-	2	-
\geq 20 ha bouwbedr.	14	3	3(2)	2	3	-	3
\geq 20 ha gemengde bedr.	7	-	4	1	1	-	1
totaal	85	38	13(3)	20	4	5	5
< 40 jaar	10	3	6(2)	-	-	-	1
40 - 50 jaar	25	14	3	2	-	3	3
50 - 60 jaar	27	12	2(1)	11	-	2	-
\geq 60 jaar	23	9	2	7	4	-	1
in Skellendam	43	22	9(2)	9	1	-	2
in Goedereede	42	16	4(1)	11	3	5	3

1) Of familieleden die geen zoon zijn; (. . .) waarvan tevens met arbeider(s).

Arbeidsbezettingstypen in Ouddorp

	Aantal bedrijven in Ouddorp in 1968 met een vaste arbeidsbezetting van bedrijfshoofd					
	totaal	alleen	en mede- bedrijfs- hoofd(en)1)	en zoon(s)	en zoon(s) en arbei- der(s)	en 1 arbeider en ≥ 2 arbeiders
Agrariërs:						
< 5 ha	103	85	3	13	-	2
5 - 10 ha	44	26	4	10	2	1
10 - 20 ha bouwbedr.	6	3	1	-	-	2
10 - 20 ha gemengde bedr.	17	4	1	8	-	3
≥ 20 ha bouwbedr.	2	-	-	-	1	-
≥ 20 ha gemengde bedr.	1	-	-	-	1	-
totaal	173	118	9	31	4	8

1) Of familieleden die geen zoon zijn; waarvan geen enkele met tevens arbeider(s).

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

Wijzigingen in het aantal vaste arbeiders op de bedrijven

	Agrarische bedrijven										totaal met aantal arbeiders
	aantal met vaste arbeider(s)	0	1	2	3	4	5	6	8	aan-tal	
In 1963 totaal	87	18	5	4	1	1	-	-	1	117	57
Verdwenen	8	1	-	-	-	-	-	-	-	9	1
Naar andere ber. groepen	19	2	2	-	-	-	-	-	-	23	6
Over	60	15	3	4	1	1	-	-	1	85	50
Naar aantal arb. in 1968:											
0	58	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	2	4	1	1	-	1	-	-	-	-	-
2	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
In 1968 totaal	69	9	5	1	-	-	1	-	-	85	28
W.v. < 5 ha	19	-	-	-	-	-	-	-	-	19	-
5 - 10 ha	15	2	-	-	-	-	-	-	-	17	2
10 - 20 ha bouwbedr.	14	1	1	-	-	-	-	-	-	16	3
10 - 20 ha gem. bedr.	10	2	-	-	-	-	-	-	-	12	2
≥ 20 ha bouwbedr.	6	3	3	1	-	-	1	-	-	14	18
≥ 20 ha gem. bedr.	5	1	1	-	-	-	-	-	-	7	3

81 Bron: Landbouwteeltingformulieren 1963 en 1968.

Mechanisatie

	Aantal agrarische bedrijven met gebruik van machines, eigendom van eigen bedrijf				combinatie				ander land- of tuinbouwbedr.				loonbedrijf	
	Oudd.	Goed.- Stell.	Oudd.	Goed.- Stell.	Oudd.	Goed.- Stell.	Oudd.	Goed.- Stell.	Oudd.	Goed.- Stell.	Oudd.	Goed.- Stell.	Oudd.	Goed.- Stell.
T.b.v. de oogst:														
maaidorser 1)	2	5	7	1	1	-	2	2	2	2	2	181	89	
aardappelrooimachines 1), t.w.														
voortraadrooiers	12	7	-	-	-	-	-	1	1	1	1	43	9	
verzamelrooiers	2	8	7	9	-	-	1	1	1	1	1	12	10	
bietenrooimachines 1), t.w.														
voortraadrooiers	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	6	6	
verzamelrooiers	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	35	49	
uienrooimachine	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	8	
bollenrooimachine	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	
T.b.v. zaaien, poten en planten:														
precisiezaaimachine	-	3	-	-	-	-	2	1	1	2	1	9	17	
overige zaaimachines 2)	31	33	17	6	-	1	51	22	140	54	17	140	54	
vol-autom.aardappelpootmachine	1	8	1	1	-	-	1	7	10	17	1	10	17	
half-autom.aardappelpootmachine	4	9	11	5	-	1	4	1	22	14	1	22	14	
bollenpootmachine	3	2	-	-	-	-	2	-	19	3	2	19	3	
plantmachine	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	2	1	
Trekkers:														
2-wielige 3)	10	5	4	-	-	-	5	2	4	6	2	4	6	
3- of 4-wielige	56	51	24	8	3	1	130	31	419	114	31	419	114	
Melkmachines:														
in stal en weide	5	6	2	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	
alleen in stal, t.w.														
zonder vaste melkleiding	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
met vaste melkleiding	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

1) Exclusief bedrijven met minder dan 1/2 ha granen, resp. aardappelen of suikerbieten.

2) Exclusief handzaaimachines.

3) Inclusief freesmachines.

Bron: C.B.S. Decembertelling 1965.

Leeftijd van de bedrijfshoofden

	Aantal bedrijfshoofden 1) in het blok in 1968										Gemiddelde leeftijd in 1968		
	in de leeftijdsklasse van jaar										in het blok	in gem. Goede-reede	
to- taal	< 35	35/39	40/44	45/49	50/54	55/59	60/64	65/69	≥ 70				
Agrariërs:													
< 5 ha	19	1	-	1	3	5	2	2	3	2	2	55,4	52,0
5 - 10 ha	17	-	-	2	7	2	2	1	1	2	1	52,2	50,3
10 - 20 ha bouwbedr.	16	-	1	1	1	2	5	3	3	-	3	58,4	52,4
10 - 20 ha gem. bedr.	12	1	-	2	2	3	3	-	-	-	1	51,2	53,2
≥ 20 ha bouwbedr.	14	2	2	2	2	-	2	1	1	-	3	52,8	53,2
≥ 20 ha gem. bedr.	7	2	1	1	1	-	1	1	1	-	-	44,1	45,9
alle bedrijven	85	6	4	9	16	12	15	9	4	10		53,4	51,6

1) Bij verscheidene bedrijfshoofden op één bedrijf leeftijd van de jongste aangehouden.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968.

Oprvolgingsituatie in het blok

	Aantal bedrijven in 1968 met bedrijfsheofd 1) \geq 50 jaar			
	totaal	totaal	zonder opvolger	totaal met opvolger
				met 1 met 2
Agrariërs:				
< 5 ha	19	14	10	4
5 - 10 ha	17	8	2	6
10 - 20 ha bouwbedr.	16	13	4	8
10 - 20 ha gemengde bedr.	12	7	1	6
\geq 20 ha bouwbedr.	14	6	2	4
\geq 20 ha gemengde bedr.	7	2	-	2
in het blok totaal	85	50	19	31
in Stellendam	43	24	11	13
in Goedereede	42	26	8	18
				28
				11
				17
				3
				2
				1

1) Of jongste bedrijfsheofd.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968 en L. E. I.

Opvolgingsituatie in Ouddorp

	Aantal bedrijven in Ouddorp in 1968 met bedrijfshoofd 1) \geq 50 jaar			
	totaal	totaal	zonder opvolger	totaal met opvolger
			met 1	met 2
Agrariërs:				
< 5 ha	103	63	48	15
5 - 10 ha	44	18	7	10
10 - 20 ha bouwbedr.	6	1	-	1
10 - 20 ha gemengde bedr.	17	10	1	4
\geq 20 ha bouwbedr.	2	1	-	1
\geq 20 ha gemengde bedr.	1	1	-	1
totaal	173	94	56	32
w.v. met . . . in het blok 2):				
\geq 2/3	29	18	10	7
1/3 - 2/3	39	16	10	6
< 1/3	53	30	17	12
niets	52	30	19	7

1) Of jongste bedrijfshoofd.

2) Gedeelte van hun totale grondgebruik binnen het blok.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1967 en L.E.I.

Mogelijk vrijkomende bedrijven en vrijkomende grond in het blok

	Bedrijven in het blok in 1968											
	Aantal		met opp. cultuur- grond in ha		met opp. cultuur- grond in ha		50-55 jaar		55-65 jaar		≥ 65 jaar	
	met opp. cultuur- grond in ha	aantal	met opp. cultuur- grond in ha	aantal	met opp. cultuur- grond in ha	aantal	met opp. cultuur- grond in ha	met opp. cultuur- grond in ha	aantal	met opp. cultuur- grond in ha	met opp. cultuur- grond in ha	aantal
Agrariërs:												
< 5 ha	19	66	10	33	5	17	4	12	1	4	4	4
5 - 10 ha	17	120	2	14	-	-	-	-	2	14	14	14
10 - 20 ha bouwbedr.	16	234	4	60	-	-	1	18	3	42	42	42
10 - 20 ha gemengde bedr.	12	171	1	16	1	16	-	-	-	-	-	-
≥ 20 ha bouwbedr.	14	655	2	99	-	-	1	20	1	79	79	79
≥ 20 ha gemengde bedr.	7	226	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	85	1472	19	222	6	33	6	50	7	139	139	139
in Stellendam	43	821	11	186	4	29	3	40	4	117	117	117
in Goedereede	42	651	8	36	2	4	3	10	3	22	22	22

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968 en L.E.I.

Mogelijk vrijkomende bedrijven en vrijkomende grond in Ouddorp

	Bedrijven in Ouddorp in 1968									
	aantal	met opp. cultuur-		met opp. cultuur-		50 - 55 jaar		met bedrijfs- hoofd > 50 jaar zonder opvolger		aantal met opp. in ha
		in ha	in ha	in ha	in ha	aantal in ha	aantal in ha	aantal in ha		
Agrariërs:										
< 5 ha	103	327	48	143	21	68	21	60	6	15
5 - 10 ha	44	295	7	42	3	18	3	18	1	6
10 - 20 ha bouwbedr.	6	84	-	-	-	-	-	-	-	-
10 - 20 ha gemengde bedr.	17	220	1	14	-	-	1	14	-	-
≥ 20 ha bouwbedr.	2	69	-	-	-	-	-	-	-	-
≥ 20 ha gemengde bedr.	1	35	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	173	1 030	56	199	24	86	25	92	7	21
w.v. met . . . in het blok:										
≥ 2/3	29	184	10	50	5	21	4	27	1	2
1/3 - 2/3	39	306	10	41	5	23	5	18	-	-
< 1/3	53	314	17	59	10	33	5	17	2	9
niets	52	226	19	49	4	9	11	30	4	10

1) Gedeelte van hun totale grondgebruik binnen het blok.

Bron: Landbouwtellingformulieren 1968 en I.E.I.